

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto IV.

V Celoveč, 1. junija 1884.

Štev. 6.

Kmetski triumvirat.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

(Dalje.)

Drugo noč bilo je v Pasančevaj prodajalnici v Brežicah imenitno zborovanje in sicer osobito zaraditega, ker so se imele določiti zadnje pogodbe za izvršitev sklenenega programa. Drvil je namreč tako urno dogodek za dogodkom, da ni bil samo jasen vsem „casus belli“, temveč da je triumvire skoro prehitel takozvani zadnji neposredni vzrok za urno uresničenje dolgotrajnih skrivnih namenov.

Z veseljem so bili torej sprejeti naši znanci v zbrani družini: saj so bili stoprav po dolgem času združeni vsi v popolnem številu. Najbolj zanimiva oseba v zboru bil je Ilija Gregorič. Castitalo se mu je iskreno, da ima baš on zasluge, ker je s svojim trpljenjem pospešil narodove namere, ktere bi se bile brez njega morda neprimerno dolgo odlašale.

„Sniti smo se morali na sosednej bratskej zemlji, tovariši, v znamenje, da je prikypelo do vrha naše trpljenje, da nimamo pravice več govoriti glasne besede v domovji, kjer smo prestali toliko krivic.“

S temi besedami pozdravil je Gubec zbrane prijatelje in izrekel nató željo, naj rodi nocojšnja noč obilo sadú in popolno svobodo tlačnemu kmetstvu dveh sosednih dežel.

Ko se je čulo odobravanje temu pozdravu, nadaljeval je prvomestnik:

„Tovariši, ura hiti. Kakor smo prepričani vsi, bliža se oni veliki dan, v kteri smo se zaupljivo ozirali v svojem trpljenji. Opominjam vas, tovariši, v tem resnem trenutku, ko sklepamo o sreči ali — česar nas varuj pravični Bog nad nami, o poginu našega ljudstva, da izgine osebno sovraštvo in nezaupanje, da stojimo vsi za enega in eden za vse, da je zadnje naša lastna oseba, prvo pa svoboda naših bratov.“

Z navdušenjem govoril je Gubec te besede. V trenutku pridobil si je zopet srea svojih tovarišev in prejšnji predsodki proti njemu so nenadoma

izginoli; saj kako bi bil zmožen človek, katerega bi vodila čistiteljskost in sebičnost v največjo nevarnost, takovih besed proti svojim zaveznikom!

„Da nas pa ne najde kakoršna koli osoda nepripravljenih, tovariši,“ nadaljuje zopet prvomestnik, „določiti moramo nocój vse natančnosti v našem splošnem programu, ki vam je dobro znan vsem.“

Naš glavni namen je, osvoboditi kmetstvo gosposkega jarma, pridobiti si staro pravdo, za katero so krvaveli pred šestdesetimi leti zastoj naši dedje, in določevati si sami potrebne davke; da pa se zmanjšajo poslednji, braniti hočemo i sami meje proti polmeseču. Zagotovljen nam je ta uspeh, ako pokažemo gospodi in cesarju naš upliv, našo moč. Nihče si ne bode upal v bodoče majati stebrov naše lastne vlade, ki bode v srečo in korist nam in vsej po zvunanjih nezgodah oslabiljenej državi. Ustanovili si bomo po srečnej zmagi nad krvoločnim gospodstvom lastno vlado v Zagrebu, kterej bode predsedoval iz naše sredine izbran prvomestnik. Da pa ostanemo zvesti svojeji prvotnej zvezi treh vladarjev ali triumvirata, nasvetujem, naj se razdeli naša dežela v tri večje okraje vsak z lastnim načelnikom, ki določuje s porazumljenjem prvomestnika deželne vlade o postavah in občnih naredbah. — Zapiši v pismo, pisar, vse moje nasvete!“ velevala potém Gubec mestjanski oblečenemu, še mladoletnemu možu, ki je bil prišel z njim k zboru za zapisnikarja. Zadovoljni so bili tovariši s temi Gubčevimi predlogi. Le Ilija je sedel molčé. Pri zadnjih besedah pa je vstal in dejal:

„Prav je, Gubec, da se zapišejo, kakor praviš, take stvari v zapisnik: kajti tedaj se ognemo vsakemu prepiru, ki bi utegnil nastati zaradi pozabljivosti ali — svojeglavnosti. Ko bi jaz na takove črte po papirji umel, dal bi tako postaviti v pismo: Zastopniki vseh okrajev so enaki; oni ne določujejo, temveč narod sam v svojih imenitnih zadevah in sicer v javnih zborih in taborih pod milim nebom. Tako naj se postavi v pismo in dobro bode, vam pravim!“

Pričrtili so tovariši tudi temu predlogu. In zopet je pisal pisar nekaj v zapisnik, kar bi bilo moralo biti poslednji predlog. Ali je pa bila tudi resnica poslednje, soditi so mogli samo trije pismoučeni možje: Gubec, Jurič in pisar Grivič.

Menili so nekteri, da bode begu Guben neprijeten Ilijev ugovor. Dobro so umeli, kako naj se tolmači, a poslednji je ostal vsaj videzno brez upliva.

„Nadaljevati moram, prijatelji, svoje predloge. Storití sem hotel to že pred zadnjim ugovorom, ki je obveljal, kakor želi Ilija,“ povzame zopet črez nekoliko Gubec, kakor da bi se ne bilo zgodilo ničesar. „Že po naravi je razdeljena naša domovina v tri dele: v planinski okraj, ki meji na Kranjsko, v severni in vzhodni, ki je v ozkej zvezi s Štajersko in Ogersko, in v južni del, takozvani tabor vse dežele, ker je neprestano

izpostavljen našemu večnemu sovražniku polmeseču. Po mojej sodbi razdelila naj bi se naša domovina po srečnej zmagi zbranim triumvirom, in sicer: Južni del z glavnim mestom Zagrebom prideli naj bi se prvomestniku, vzhodni del Pasaneu, planinski pa našemu mlademu Guzetiču, ki ima posebne zasluge za našo stvar.“

S posebnim naglasom govoril je Gubec poslednje besede. Med tem pa ko jih je zapisnikar postavljaj v zapisnik, spogledovali so se pomenljivo ostali tovariši.

„Kaj pa ostane našemu vrhovnemu vojnemu poveljniku Iliji?“ vpraša, kakor da bi se bil prenagril s tem vprašanjem, mladi Guzetič.

Te besede so imele poseben vpliv ter napravile velik utis na Gubca. Zarudel je vidno in pristavil potem:

„Odpuščenja prosim, tovariši, da sem izpregledal ime našega junaka. A razumljivo je samo po sebi, da ostane on tudi potem še vrhovni vojni poveljnik hrvatske dežele. Poslednje je skoro toliko, kakor vrhovno predsedništvo vlade in ob raznih okoliščinah še celó več.“

Zopet je zarudel Gubec, kakor da bi se bil sam prestrašil izgovorjene misli, da more biti v posebnih okoliščinah vojni poveljnik več kot vrhovni predsednik vlade, ker ukazuje on neposredno narodu, ki gre za nj v smrt, če se ga je ljubiti in spoštovati učil.

Glasno pritrdjevanje je sledilo poslednjemu Gubčevemu povelju. Le Ilija je ostal zopet miren in po dolgem molku je pristavil:

„Ko bi jaz imel zapovedovati v tem zboru, ukazal bi zapisati tako v zapisnik, da je vojni poveljnik v naši borbi popolno svoboden človek, ki naj vojuje po svojem najboljšem prepričanju in da ne more brez javnega zbora nihče nasprotovati njegovim vojnim načrtom, če ne prekrizujejo baš glavnega občeveljavnega črteža.“

Mnogo se je izgovorilo in zahtevalo v tem stavku. Poslednje je brez dvoma najbolje Gubec umel; kajti zbledel je najprvo, potem pa lahko zarudel in pristavil:

„Svojega voditelja si je volil zbor po mojej priporočbi. Njemu nalagam torej odgovornost v tem oziru, sebi pa pridržujem neomejeno pravico do prve besede v vojnih zbora in volitev častnikov v naši armadi.“

Srečala sta se Ilijev in Gubčev pogled pri zadnjih besedah. In ta sta naznanjevala, da se umeta oba, akoravno bi nobeden ne hotel javno izgovoriti svoje sodbe o nasprotnikovih mislih; saj bi ne mogle te besede koristiti občenemu delovanju in vsaj zvananj popolnej harmoniji zbranih triumvirov. Oviral pa vendar ni poslednje prvomestnika v njegovih daljših predlogih.

„Določiti moramo naposled,“ nadaljuje zopet, „podpoveljnike armadi, katerih potrebuje glavni poveljnik v svojem vojnem taboru. Pasanec in ti prijatelj Guzetič sta mlada in korenjaka oba. Vaju določujem, da zastopata

povrh tudi mene v vseh stvareh, ki se tičejo strogo le vojaških zadev. Vajin posebni posel pa odloči Ilija sam, ki je odgovoren nam vsem za vojskovodstvo.“

Po tem predlogu še vpraša Gubec, ali nima kdo ugovora proti temu nasvetu. Ker se pa nihče ne oglasi, dal je zapisati tudi ta sklep v zapisnik.

„Konečno se mora urediti še vojskna potrebščina, orožje in novci za njih nakup,“ povzame zopet prvomestnik. „Deset tisoč goldinarjev darujem jaz v ta namen. Polovico tega dasta vidva, Pasanec in Guzečić. Eden del pa se nabere po deželi z zadnjim naznanilnim pismom, s katerim odideta naša prijatelja Lazar in Stojan v južni in vzhodni del Hrvatske. Ti Kranjec po rojstvu, Pokrop, pa greš v svojo domovino! Naznanite povsod, da nosi, kdor je naš prijatelj, „zimzelen“ na pokrivalu in krivo petelinovo pero. Po tem znamenji in po belih križih pod vrhovno obleko spoznavajo se naši somišljeniki.“

Tako je podučeval Gubec svoje tovariše v zboru ter je vzbujal k vztrajnosti in pogumu; kajti le poslednje lastnosti obetajo srečen uspeh.

Ko so si nató segli močje v roke v znamenje, da so pripravljeni imeti v čislih dano besedo, pravi zopet Gubec:

„Orožje nam je preskrbljeno po zagrebškem kupci, kolikor ga v prvej sili potrebujemo. Takoj po prvem uspehu pa si lahko prisvojimo vojaško orožnico v Zagrebu, ki ima najmanj za deset tisoč mož vsakovrstne vojniške potrebščine.“

V prvej zadevi nam je posebno po godu tvoja kupčija, Pasanec. Kmalu se bode namreč vozilo skozi Brežice strelivo in vojskne priprave iz Siska v Ljubljano. Temu transportu pridruži se v noči naš prevoz orožja iz Zagreba za kranjsko deželo. Velik del se lahko hrani v tvojih shrambah, ostalo pa se naj razdeli po večjih vaseh in trgih kranjske in štajerske dežele.“

Tudi ta predlog je videzno zadovoljil zbrane triumvire in njihove tovariše, posebno ko je pritrdil Gubec, da prevzame nakup orožja v mestu na svoje ime. On oskrbi povrh tudi vse priprave v tem oziru in sicer takoj, ko mu poročajo poslanci o stanji somišljenikov v omenjenih okrajih in o številu mož, na katero bi se bilo v resnem slučaju brez dvoma zanašati.

Skoro do belega dne trajal je zbor v Brežicah. Sklenolo se je tudi, da so znamenje začetega boja proti gospodstvu grnade, ki se zakurijo po vseh višinah, in crkveno zvonjenje, ki se naj razlega po višinah in dolinah ter naznanja ubogemu tlačnemu narodu, da se bliža dan njegovega vstajenja.

Z navdušenim srcem razidejo se tovariši po tem največjem in zadnjem ustaškem zboru pred onim historičnim ustankom, ki je imel podeliti pogumnemu, a — zapeljanemu kmetstvu njegovo staro pravdo.

Le dve imenitni zadevi ste motili med zborovanjem pravo harmonijo zborujočih mož, in to je jasno prepričanje, da se umika Gubec aktivnosti in javnosti v bodočem uporu sploh, in da ne vlada med njim in Ilijem ista odkritosrčnost, brez ktere ni v tako znamenitem podvzetji složno delo mogoče.

Deveto poglavje.

Življenje možu vse ni le ljubezen;
Ga meča, pravde, slave vabi moč;
Ljubiti mora žena, le ljubiti,
Sicer obdaje tu jo večna noč.

Byron.

Razšli so se še pred dnem zborovalci posamezno na razne strani, da bi ne vzbujali suma zaradi nočnega zborovanja v prodajalnici svojega zaveznika. Le eden izmed njih je še slonel, ko je že rudela zora na nebu, pri vratih, ki so vodile na južnej strani poslopja na dvorišče, od tod pa skozi vrt na prosto polje. Odití je hotel tudi ta poslednji gost za svojimi tovariši. Obilo nujnega posla se mu je bilo naročilo v novejšem zboru. Ali objokane oči črnolase deklice, ki mu je svetila pri odhodu, primorale so ga, da je ostal za drugimi moži ter jo vprašal:

„Zakaj si jokala? Pogum imej! Črez malo dnij se zopet vidiva in potem —“

Izgovoril ni še poslednjega stavka, ko mu odgovori deklica z glasnim jokom in omahne na njegove prsi.

Mnogo truda je imel nató Guzetič, da jo je utolažil z raznimi obljubami in zatrjevanjem. Napósled pa povzdigne deklica objokani obrazek in se ozre v svojega tovariša z očesom, ki je jasno izraževalo: ostani pri meni, le moje srce te brani vse nezgode.

Pogumen in v viharjih življenja izkušen je bil možak in vendar preslab, da bi se bil mogel ustavljati prošnji in ukazu takega pogleda.

„Ne boj se zá-me, Jela! Pri tebi bodem, ako sem tudi daleč od tebe. Veselim se neizmerno trenutka, ko naju ne loči nihče več,“ tolaži potem mladi triumvir Ilijevo hčer ter jej poboža lice, po katerem so lile še pred kratkim časom grenke solzice.

Molcé je slonela nekaj časa deklica ob svojem tovariši s pogledom vánj uprtim, nató pa odgovori:

„In ako vas ogoljufa črtež, o katerem ste sklepali nocój, ako žanje sad le beg Gubec in zlorabi vaš trud in prijateljstvo —?“

„Jela, ti si čula o našem sklepanji nocój, in nisi li zadovoljna z njim, akoravno si bila sicer navdušena za svobodo nesrečnega kmetstva?“ vpraša sedaj začudjen tovariš.

„Ne zameri, dragi, temu mojemu dejanju! Tako me boli srce, in nekako tesnobo čutim v prsih, kakor da bi slutila veliko nesrečo, ki se bliža vam vsem, osobito pa —“

Prenehala je deklica pri teh besedah in povabila svoj obrazek, kakor da bi si ne upala izreči popolno svojega strahu.

„Posebno zá-me se bojiš, Jela?“ popraša jo nemirno tovariš in nadaljuje:

„Ali tudi veš, da ne pospešuješ s svojim neopravičenim strahom mojega obilnega dela in da me le ovira tvoja skrb in tvoja prevelika —“

„Boječnost,“ mislil je pristaviti Guzetič, ali on ni hotel žaliti svoje neveste.

„Moja ljubezen, moja prevelika ljubezen te ovira, to dobro vem; saj sem sama prepričana, da ljubeče srce ne nahaja zasluge v moškem, resnem delu, da mu je le — napotje.“

Polglasno govorila je deklica te besede in videlo se jej je, koliko moči potrebuje, da ne daje duška prevelikej notranjaj žalosti. Preresne pa so se dozdevale poslednje besede Guzetiču, da bi bil skušal z nežno ljubeznivostjo utolažiti tovaršico, temveč vprašal jo je:

„Jela, govori odkrito, kakove uzroke imaš, da si postala kakor črez noč črnogleda v vsem, kar je v zvezi z našim črtežem, akoravno si se poprej ob vsakej priliki navduševala za naše zadeve?“

Molčala je nekaj časa tovaršica, a nató je pristavila še bolj resno, kakor poprej:

„Hvalila bodem osodo, če me goljufa v mojih temnih slutnjah, ne zaradi sebe, temveč zaradi vas in vaše stvari. Vendar bojim se, da se mi poslednje ne posreči. Dragi moj, jaz ne poznam Gubea več in tudi svojega očeta ne. Ali tudi ti, odpusti mi to odkritosrčnost, dozdevaš se mi tako izpremenjen, kakor da bi ti bila narodova nesreča omamila čut za vse, kar ti je bilo drago nekaj. Ako bi poslednje ne bilo resnica, videl bi jasno, kako se zapleta vedno bolj in bolj nevarnost nad vašimi glavami, in to po — človeku, ki ga imenujete svojega odkritosrčnega prijatelja!“

Prestrašil se je Guzetič poslednjih besed došlih iz ust njegove neveste, ali le zavest, da jih govori ljubeče srce, primorala ga je, da je odgovoril mirno:

„Jela, dobro vem, ktero ime imaš v mislih. Opominjam te, da se ne prenagliš v svojej sodbi in da ne delaš krivice možu, ki daruje svoje življenje in premoženje za srečo narodovo.“

„Da, mogoče bi bilo poslednje! Neopravičen zna biti tudi tvoj sum, ki ga gojiš proti begu Gubeu, akoravno ga zoveš svojega zaveznika in vrhovnega poveljnika. A čuj, ako goljufa vse, moje oko in moje uho ne more goljufati.“

Izgovorivši te besede poseže Jela v predel v steno poleg izhoda in vzame iz njega nekaj leskečega ter pristavi:

„Poglej sam ta dar in sodi potém, kakor te je volja!“

Guzetič stopi dalje od vežnega praga na prosto, da bi v jutranjem mraku bolje videl podano mu stvar. Ko opazuje nekaj časa poslednjo, pa pravi:

„Lepo darilo je to, komur je namenjeno. Srečna in imenitna mora biti nevesta, ki bode nosila ta kinč v podobi krone pri poroki na glavi. Ta obroček je menda iz čistega zlata in površje je okinčano z dragim kamenjem in biseri.“

„In vendar bi ne bila srečna vsaka, ako bi morala vzeti od svojega ženina tako nevestno darilo. Ljubša bi bila marsikterej deklici trnjeva krona iz rok ženina, ki ga ljubi, kot zlatnina in srebernina od človeka, ki se jej vsiljuje!“

S posebnim naglasom govorila je Jela te besede ter se ozrla zaničljivo v dragoceni dar v rokah svojega prijatelja. Stresel se je Guzetič pri teh besedah in hipoma se mu je vsilila v glavo strašna misel. Položil je dlan na čelo in vprašal s tresočim glasom:

„Jela, govori resnico, je-li tebi podaril to darilo beg Gubec? — In ti si je vzela radovoljno?!“

Tihota je nastala. Molčanje je jasno odgovarjalo poslednjemu vprašanju. Stoprav črez nekoliko odgovori deklica:

„Ne, zameri! Vzela sem ta dar iz njegovih rok, da te prepričam, kdo je tvoj odkritosrčni prijatelj in komu zaupaj v odločilnej uri.“

„Hvala lepa za to ljubezen, Jela! Opominjam te tudi jaz v trenutku, ki je odločilen za tvojo bodočnost. Pomisli, iz katerih rok prihaja oni dar, in kaj so obeti istega, ki ne vé, kaj mu rodi drugi dan.“

„Bridke besede si govoril svojej nevesti. Odpuščam ti jih iz sreca, ker vem, da jih govori ljubezen,“ odvrne deklica in nadaljuje: „Kot greh smatram v tem trenutku zakrivati dalje, kar bi ti bila morala naznaniti prvi mah. A storila nisem tega zavoljo narodne stvari, ki bi se bila lahko razrušila zaradi neznačajnosti enega samega zaveznika.“

Vedi, da mi vsiljuje beg Gubec svojo ljubezen, odkar je obiskal prvič mojega očeta! Odslej pa, ko se je razglasila najina zveza, trudi se razdvojiti naju. Visokoleteče misli in obeti njegovi vzbudili so mi prvo slutnjo, da ni on vaš odkritosrčen zaveznik, temveč da mu je lastna oseba in čast vse, drugo le pripomoček do nje.“

„Hvala ti lepa še edenkrat za tvojo odkritosrčnost! Da bi le ne prišel čas, ko se kesaš, da si zavrgla slavno ponudbo in darovala vso srečo človeku, kateri ti ne more sedaj podariti ničesa. Pomisli, da z menoj se ne hodi k sreči! Če se izvrši po godu naš upor, bodeš žena priprostemu kmetu, sicer pa si čislana gospa najbolj premožnega bega v deželi.“

Odgovorila ni Jela tem besedam. Vzela je krono, kakoršno so nosile v istej dobi neveste prvih plemenitašev pri poroki, svojemu tovarišu iz rok ter jo zalučila ob kameniti prag, da so zabliščali biseri pršeč na daleč okrog.

„Dragi moj,“ pristavila je Jela potem, „poišči in zberi te dele razrušenega darila v celoto in deni mi jo potem na glavo! Kedar se zgodi to, bodem jaz Gubčeva nevesta, sicer pa — nikdar!“

Nastala je zopet tihota, prijetna tihota kakor po viharji, ki je grozil uničiti zlato polje, a bil odgnan po nevidnej, blagej roki za oblaki.

Dolgo sta se še pomenkovala naš znanec in Ilijeva hči v vedno bolj neskrbnem pogovoru, sanjajoča o svojej bodočej sreči. Kako prijetno bode enkrat, ko se posreči uničiti gorjé, ki tlači zdaj ubogo kmetstvo, na Guzetičevem domu, kjer hočeta živeti le sebi in svojej sreči. In tudi nesrečnega starega očeta nočeta tedaj pozabiti. Pri njih naj se odpočije slepi ded in pozabi v sreči svojih otrok trpljenje mladih dni. Povrh bode spoštovan oče Ilija in slavno bode njegovo ime. Vsa hrvatska dežela spominjala se ga bode kot svojega največjega mučenika in najbolj pogumnega rešitelja.

Dolgo bi bila morda sanjala naša znanca in zidala zlate gradove v oblake, ko bi se ne bilo jelo daniti. Čula pa sta tudi med tem iz daljave glasne stopinje. Ko se ozreta proti onej strani, od koder je prihajal šum, zapazita, da je postal na križempotu prišlec, ki je taval ob palici proti vasi. Kmalu potem pa se slišijo otožni glasovi njegove tamburice, s katero je spremljal sledečo svojo pesen:

„Zatoni solnce, milo zlato,
Da solz ne vidiš, ki na trato
Nam v robstvu večnem tu tekó!“

Prenehaj je starec pri teh besedah, kakor da bi si ne upal javno v obližji hiš nadaljevati te za isto dobo uporne in prepovedane pesni, in molcé je korakal dalje. A v istem trenutku vzklikne Guzetičeva tovaršica:

„Čuj, stari oče se vračajo iz svojega potovanja! Bala sem se že, da se jim je zaradi njihovih pesnij pripetila kaka nezgoda.“

Odgovoril ni mladi tovariš deklčinim besedam, temveč svoj krepki, prijetno doneči glas je povzdignol in odpel pričetej pesni slepega Marka Ilije:

„Ali pa vžgi nam solnce milo,
Pogum in bratstvo, ki zdrobilo
Mogotcev naših vseh bo silo!“

Pospešil je ta odmev starčeve korake. V pevčevej tovaršici pa se je vzbujal z nova strah in skrb za pogumnega ženina. Ovila mu je roki okoli vratú in ga prosila, naj se varuje nesreče, ki bi ne bila samo njegova, temveč tudi njena; zakaj brez njega bi jej ne bilo mogoče — živeti.

(Dalje pride.)

Zaklad edin.

Stoji stoji na skali grad
 A v gradu jad in bol in glad!
 „Pa bodi glad v njem in belést —
 Sovrágu on ne pride v pest!
 „Med nami pač je vsak junák
 In zid naš jak je in krepák!
 „Pogúm drzán je sreem dan
 Zatórej v stran, sovražnik v stran!“ ...
 In dalje vztrája silni grad
 In v njem razsája jad in glad. — —
 Doide h grofu slúga star:
 „O slušaj glas moj, gospodár!
 „Težkó divjá po gradu glad
 In v gladu strť je tēbi brat!
 „Ponósen bil je in krepák
 Kot ti srčan, kot ti junák!
 „Usmili se, usmili se,
 Udáj sovražnej sili se!“ ...
 — „Gradú iz rok zató ne dam, —
 Nad brate grad jaz svoj čislám!
 „Junašk mi zbór je strážnikov, —
 Kaj bo nam srd sovražnikov?
 Pogúm vsakdó od nas imej
 In boj naj bo ko slej, odslej!“ ...
 In dalje vztrája silni grad
 In v njem razsája jad in glad.
 „O čuj gospod premili moj,
 Kaj zopet dé služabnik tvoj!
 „Težkó divjá po gradu glad
 In v gladu strť je tvoj zaklad!
 „Tvoj nežni sin, tvoj mili cvet,
 Na vek, na vek je pústil svet!
 „Usmili se, usmili se,
 Udáj sovražnej sili se!“ ...
 — „Gradú iz rok nigdár ne dam
 Nad sina grad jaz svoj čislám!
 „Pogúm vsakdó od nas imej
 In boj naj bo ko slej, odslej!“ ...
 In dalje vztraja silni grad
 In v njem razsája jad in glad.
 „O čuj gospod premili moj,
 Kaj strahom dé služabnik tvoj!
 „Po gradu vlada jad neznán
 In čut plašán, obúp strašán!
 „O čuj gospod premili moj, —
 Ihtěc umira óče tvoj!“

„Usmili se, usmili se,
 Udaj sovražnej sili se! . . .“
 Obrne se na stran molčé
 In solze vid mu porosé:
 „Če mili brat je vzel slovo —
 Če nežni sin je šel v nebó —
 Naj bode mi! A bolj kot grad
 Mi oče je presvet zaklad!
 „Odprite grad! Najjenja bôj
 In grad vzprejmé naj divji rôj!
 „Drag mi je brat, drag mi je sin,
 A oče moj — *zaklad edin!*“ . . .

A. Funtek.

Národne pesni.

Iz predvorske fare. Nabral Mat. Valjavec.

13. Neža Štampiharjeva.

Neža Štampiharjeva
 Iz Police práprotné*
 Jíma záwrga srńcá
 Šimrńka 'z Velésov'ga:
 Šimrńk je bogát jńń lńp
 Vńdr Nežńńń ní vsée,
 Von ma trávnńńńńńńńńńń
 Do Police c'wo drńń. —
 Neža Štampiharjeva
 Iz Police práprotné
 Jíma záwrga srńcá
 Zórmána z Vńsóńńńń
 Zórmán je bogát jńń lńp
 Vńdr Nežńńńń ní vsée
 Von ma sedńńm desetin
 Tńd sedńńm sto krńń wńńńńń. —

Neža Štampiharjeva
 Iz Police práprotné
 Jíma záwrga srńcá
 Jńńka gńń oh Jézera;
 Jńńko je bogát jńń lńp
 Tńd je mńadń Než'ńń vsée
 Von ma sto belńńńńńńńńńń
 Von ma sto čńńńńńńńńńń
 Von ma dukej brńńńńńń
 More bit' keńńńńńńńńńń
 K' Než'ńń v gńńńńń se pelńń
 Vselej kowńńńńńńńńńń
 K' jńń je hvalńń Jézera
 K' drńńńńńńńńńńńńńńń
 Kńńńńńńńńńńńńńńńńńńńń

14. Ljuba umrla.

Ljubńń pa h sońń lńubńń grń
 Za j'ńo besédo al za dvń.
 Na bom na bom tńń vńńńńńń,
 Odgóvara t' nam dáńńńń,

Dons jutńń h spńńńńńńńńńńńń
 Preh bńńńńńńńńńńńńńńńń,
 Drńńńńńńńńńńńńńńńńńńńń
 Kńńńńńńńńńńńńńńńńńńńń

* Štampihar, Zorman in Jenko so hišna iména. Polica je vas na Gorenjskem. Polici ste dve, jedna je práprotna, jedna pa pšenična.

Oh bělých rok do černých táv,
K' ga trikrát omeliwa bom
Po tym zagvišnu vmrwa bom.
Spoh vokna se je preč podáv,
Legu je jzn trdó zaspáv,
Jzn přeh se nřě na prebřdi
De ljubz vkupej zazvoní.
Ta kát je hitr hitr vstow,
Šu je poh voknz jizbřnz,

Ljubó pa že napravljajo,
Mrtváski jo vobwáčjo.
Powhna je jizba anglicov,
Tud je Marija z Józefam.
Jzn sojzn sinam Jézusam.
Na rěc' imá rinko zwató,
Na gwal' imá krono swřtów:
Rinka poměnz njě zvrstóst,
Krona poměnz njě swřtóst.

15. Lovec.

Ustán' ustánz jagr vmad,
Dons je nedelja kvátrna,
řljdjě vsz h mašz mř gredó,
Pejdz mř se ti jagr vmad.
Jagr pa le se trdó spí
Na sojz belz posteljcz.
Šwa ga je klicat drugřě mat':
Ustán' ustánz jagr vmad,
Dons je nedelja kvátrna,
řljdjě vsz h mašz mř gredó
Pejdz mř se ti jagr vmad.
Jagr pa le se trdó spí
Na sojz belz posteljcz.
Šwa klicat ga je trěkřě mat':
Ustán' ustánz jagr vmad,
řljdjě vsz h mašz mř gredó
Pejdz mř se ti jagr vmad.
Hitr se je napráwu bíw
V oblěko sojo zeleno,

Pejdz na góre visoče,
Bo strěljaw dúje jělene.
Še se mř vzigne jřno gre,
Kamr preděleč pršu je,
Srečow ga je jelen strasán,
Na hrřz jmu je mašnz pwajš,
Na čewz jmu je čělřh zwat.
Hitr se je nazáj vřnů,
Hitr mř je damů pršu,
Reku je sojz mäterz:
Pejtz mř brš po mášřnka
Po mášřnka žeguanřga.
Po mášřnka je hitr šwa,
Al křdr je nazáj pršwā
Dobiwa je že mřtuga:
Na nj'mě sta b'wa dva čřna psa,
Po sred' sta ga pretrřgowa,
Neswa sta ga na dnř přřkwā.

16. Oštirka.

Stoji tam šiša zidana,
V tř šišz brumna birt'nja,
Birt'nja jřma hčěřz dvě
Vobě řlpě vobě vmadě
Vobě v Bogā zaljúbřjene.
Pršwa je h birt'nja běwa smřt,
Takó je rekwa bewa smřt:
Birt'nja, m' boš dawa vmajřz hčěř?

Birt'nja jř tok odgovari:
Jest že voběne tř na dām.
Takó jř rěče běwa smřt:
Birt'nja, čě mř na daš jeně
Boš rada dawa mř vobě.
Še predřn je b'o pónoči
Že sta hčěři vobě mřtvi,
Predřn je bíwa vura j'nó,

Hčeri na páre dévljejo.
 Sosédje že vkupej grejó,
 Hčerama trúje déwajo.
 Trujъ sta črnъ máwane
 Maternъ srce záwъje;
 Pogréfъ že vkupej grejó
 De jъh h pogréfъ ponésejo.
 Kъdr hčeré pokópljejo
 Pogréfъ se dam vrnejo,
 Pr grobъ matъ opstojí
 Míwъ se jóka jъn ječí,

Pa pade dol na črnъ grof,
 Še toko prav' jъn govári:
 O moja moja vmajšъ hči
 Kol'kát sva vkъp u cêrku sъъ
 Jъn sva ъlpó tam mólъle,
 Zej pa že na pejdeva več.
 Na to se j' ogwasiwa hči:
 Mat', ne jokájte mъ se več
 Vaše sowzê so tok teščé
 De mъ v nebésa na pъsté.

17. Rezijančica.

Gdor vóce v Rêz'jo vás jъъ,
 More metwó sebój nestъ,
 De prêh sъbój prêh pomedê,
 De se v smetjê na uderê.
 Pejdêmo po Rezjánčico
 Kъ jîma krahko jánčico,
 Kъ jîma ranjsov pedesét,
 Pa j'no vovčico brez usês,
 Pa j'no kozico krúmpasto,
 Pa j'no vovčico muwasto,
 Pa jîma rdéce ličъce
 Kokr v štacúnah slinъzъce,
 Pa jîma rdéce žnábuce,
 Kokr v štacunah pánglъjce.
 Kъ jîma ták lep bël urát
 Kokr v Ibljânъ béli gráth,
 Kъ jîma grojzdat bértošlê
 Kokr Ibljána 'm pa Tržlê,
 Kъ jîma lépe črne včí,
 Kъ pr njъ so krasčê nočí.

Žrtva ljubosumnosti.

Novela. Spisal dr. Stojan.

(Koniec.)

Ob nekej velikej slovesnosti bila je cesarska milost podarila prostost nekterim dosmrtnim jetnikom. Med njimi je bil tudi nesrečni Branko. Petnajst let se je pokoril ubožec za svoj strašni čin. Voljno je nosil železne verige na nogah in rokah, mirno je trpel vso pezo temne ječe in rad je spaval na trdih tleh vlažne temnice. Nikdar si ni pozelel pod milo nebo, nikdar ni hrepenel po gorkoti blaženih solnčnih žarkov; dà še več, še stokrat več bil bi rad pretrpel za svojo — Vido!

Enkrat se mu prikaže v sanjah njegova žena v belej obleki. Lepa je bila in krasna kakor svetnica. Zlati žar je obdajal njeno glavo ter razsvetljeval temno ječo, da ni mogel Branko pogledati prikazni v obraz. Napósled pa se Branko vzdigne, misli jo prijeti za roko, a svetla podoba mu izgine izpred očíj, in jetniku se zdi, kakor da se je poslovila rekóč: Jaz sem nedolžna!

Te besede so donele Branku dolgo časa na uhó, in odslej je mislil vsako noč videti to čudno žensko podobo pred seboj. Ali na enkrat premine ta prikazen. Namesto nje pa se mu dozdevlje, kakor da gleda na sveti večer skozi okno svojega domovja v sobo. Za mizo sedi Vida in zraven nje — Vekoslav. Na mizi je steklenica, in v njej omamljiva pijača. On sproži samokres, in na tla se zgrudi — Vida. Iz njenega trupla pa zleti proti nebu bel golobček!

Take sanje so vznemirjale Branka. In sedaj jame premišljevati, ali se je rés njegova žena pregrešila proti njemu. Morda je pa ona celó nedolžna, in njegov tekmeec in sovražnik jo je stoprav hotel zapeljati?! In zdaj se tudi spomni, da je v istini videl nekaj kakor steklenico na mizi, in ni li bil prinesel grajščak navlašč te pijače seboj?!...

Brankove duše se tedaj poloti strašen kes in žal. Čim dalje, tém bolj se mu dozdevlje, da je njegova Vida nedolžna; a s to mislijo se oživlja in raste ljubezen do žene v njegovem srci. Branko ljubi zopet svojo Vido kakor nekdanj, on jo čisla in spoštuje, on jo blaži in povzdiguje nad vsa druga bitja. In to blago ženo, zvesto svojo Vido umoril je on sam — mesto njenega zapeljivca, svojega smrtnega sovražnika?!

A hipoma se mu zopet zdi, da je Vida zarés kriva njegove nesreče; češ ona ga ni nikdar ljubila, nikdar spoštovala. Prevarala ga je prestopivši božjo zapoved, in ona sama ga je spravila v dosmrtno ječo.

Tako so se vrstile v Brankovej glavi misel za mislijo, druga drugej nasprotna. V takih srčnih bojih pa so pojemale telesne moči, in njegov

duh je otemneval. V gosto, neprozorno meglo se mu je zavijala preteklost in oddaljevala tem bolj in bolj. Sklenol je bil mir z zvonanjim svetom in čakal voljno, da se duša loči od trpečega trupla. Mnogo želj goji navadno človek na smrtnej postelji, ko jemlje slovo od sveta, a našega Branka je samo še ena želja mučila. Predno zapusti dolino solz in trpljenja, želi le še vedeti, ali je njegova Vida rés umrla — nedolžna! To edino željo je še gojila njegova duša, ona sama ga je še vezala na ta svet. Zakaj na svojo mater in na svoje nežno dete Grozdanko ni mislil več Branko, saj ga je zaslužena kazen ločila na veke od njih!

Dva dni pred božičnimi prazniki pa obsije blaženo solnce njegovo sključeno truplo. Cesarska milost je hotela tudi Branku napraviti vesele praznike, da jih preživi med svojimi domačini. Ali on ni več občutil veselja v srci niti vedel, kaj je radost. Branko se ni čutil prostega, če ga tudi niso težile železne verige niti ga dušila zaduhlost vlažnih sten. On je nosil v srci vso pezo, vzel iz temnice seboj na svoj dom ves up in strah. Le edina misel, da še menda zvé, ali je njegova Vida bila nedolžna, le ta edina želja ga je spremljala in vodila kakor zvezda v njegovo domačijo. —

Po svojej petnajstletnej navadi odpravi se tudi letos na sveti večer stara mati Jera k polnočnicam. Stoprav pozno v noči je bila Grozdanka jaslice dogotovila in vse lepo okinčala. Nató še moli za svoje stariše in potem zadremlje lažno za mizo na klopi. Ali v kratkem jo prebudi močno trkanje. Dekle se s prva prestraši, ali vidé, da je pri vratih star berač, ki prosi prenočišča, otvori mu hišo. Sivolas mož, upognen in potrť, stopi v sobo in sede za gorko peč. Neprestano pa zre v deklico ter jo nekako čudno pogleduje.

„Ne boj se me, dekletee,“ pomirjuje tujec deklico, ki se je vidno strašila njegovega ostrega pogleda. „Ali imaš kak grizljaj kruha, da mi ga podariš? Prosim te, prinesi mi ga!“

Dekle se opogumi in gre po kruha, a med tem govori nočni prišlec oziraje se po sobi sam seboj:

„Tú le pri tej mizi — dà to je še tista miza — smo praznovali nekdanj gostijo; in pri tej mizi je tudi ona sedela — z njim . . . in jaz nesrečnež sem bil namesto njega zadel . . . v njo!“

Hlastno použije potem kos kruha, ki mu ga je bila prinesla Grozdanka.

„Bog ti povrni ta dar božji! — Kako ti je pa ime, dekletee?“

„Grozdanka me kličejo.“

„To je kaj lepo ime,“ jeclja tujec ter se jedva premaguje, da ni prijel svojega otroka ter ga iskreno pritiskol na brezčutno svoje srce.

„Grozdanka, Grozdanka!“ govori mož premišljujé in potem šepeta samemu sebi: „Nedolžno dekletee me ne pozna, a me tudi ne sme spoznati!“

Da pa mož zakrije svoj notranji boj, pa popraša na glas deklico:
„Ali si sama domá?“

„Sama sem domá. Mati gredó na vsak sveti večer k polnočnicam, a jaz ostajam za varuha na domu. Ravno sem napravila jaslice za božje dete. Glejte, kako se lepo suče pozlačeni golobček v višavah in se bleškečejo jabolka med bršlinom. Veliko veselje imam z jasicami in božjim detetom. Ali vedite, stari mož, zató pa hvalijo tudi ljudje vsako leto moje jaslice, čudéc se, da je znam tako lepo napravljati!“

Globoko do srca je segalo potrtemu možu nedolžno veselje, ki je sijalo deklici z nežnega lica. Milo se mu stori, ko se spomni sam v tem trenutku svojih mladostnih let, kedar je tudi on napravljaj jaslice in pri tem mu pomagalo Mohoričevo lepo dekletce, njegova Vida . . .

Glasen vzdihljaj se mu nehoté ukrade iz ranjenih prsij, in privkrat po dolgem času mu zablišči svetla solza v očéh. Kar vstal bi bil in same radosti objel svojo Grozdanko, ali zbal se je te iskrene notranje želje. Saj bi se ga dekletce le prestrašilo, a izdati se ter jej povedati svoje imé, tega ne smeje; on noče kaliti nedolžnega veselja v dekličinih prsih!

Tedaj pa zre smehlja je na njo, ko začenja pri jasicah zopet nekaj popravljati. Kaj ljubko se je to prilegalo nežnemu dekletu. Tu je privezalo rudeče jabelko na smrekovo vejico, tam zlati oreh na bršlinovo šibico; potém prestavi zopet podobo matere božje, da se slike lepše skladajo, a napósled še prižge novih lučic, da lesketajo kakor zvezdice na nebu, in sredi njih so jaslice z božjim detetom.

Blagi čuti so se vzbujali pri tem pogledu v Brankovem srci. Ta čarobni prizor, to nedolžno veselje delalo je moža srečnega: on se zopet čuti človeka. V teh trenutkih je pozabil, da je on le bitje, ki se je prebudilo iz smrtnega spanja, a ktero se pa mora v kratkem zopet vleči k mrtvemu počitku . . . Hipoma zagleda strašno brezdnó pred sebjó, ki loči njega grešnika od nedolžne, srečne Grozdanke. Smehlja na ustnah se mu izpremeni v grenke poteze, namesto blagega čuta v prsih izvije se mu žalosten vzdihljaj iz srca. On se ne sme in ne more radovati, on noče deliti sreče s svojim otrokom, predno ne dožene, ali je bila kriva ali nedolžna — žrtev njegove strasti. Razkrije se li enkrat ta globoka tajnost, tedaj se še le začenja zá-nj drugo, novo življenje!

„Ali se vam ne dopadajo moje jaslice?“ vpraša po otročje Grozdanka.

Starec le z glavo prikiira njenim besedam. A to sevéda ni bilo dekletu po volji; kajti Grozdanka je pričakovala, da se bode tujec kar éndil nad njeno umetnostjo. Zatorej mu reče:

„Vi ste gotovo trudni in upehani, ker ste po noči in v snegu hodili. Tú-le za peč na klop se lahko vležete. Nekaj vzglavja vam že napravim, in zeblo vas tudi ne bode.“

Kar obljubi, to dekle tudi stori. Vzglavje je hitro napravljeno, in nekaj odeje tujec tudi dobi. Nató se stegne po trdej klopi, Grozdanka pa gre v stransko sobico počivat.

Po dolgih petnajstih letih ni spal Branko pod svojo streho. In nocój, ko mu je nevedé postlala prvikrat njegova hčerka v lastnej hiši, ni mogel zatisniti trudnega očesa. Célo njegovo življenje, vse nezgode in nesreče stopile so mu z nova pred dušo. Vse slike iz tragične njegove preteklosti plavale so mu ena za drugo pred očmi, ali bodočnosti niso odkrивale njegovim očem niti temne sanje niti jasen pogled.

Davno je že bilo minolo polnoči, ko pride babica Jera iz cerkve domú.

„Ali te je bilo kaj strah, Grozdanka?“ popraša stara mati vuukinjo, ko jej pride ta odpirat.

„Nič me ni bilo strah; saj pa tudi nisem bila sama nocój. Pozno v noči je prišel sivolas berač prosit prenočišča, in odprla sem mu. Potém sem dala ubožcu košček kruha, in nató se je vlegel na klop.“

Mati Jera se ozre začudjena k peči, kjer je počival nočni prislec. A v tem hipu se vzdigne mož po konci, kakor da bi se bil baš sedaj prebudil iz sladkega spanja. Jera pogleda tujen v gosto zarasteno lice, ali ne spozna ga, ker je luč slabo brlela na mizi. Mož pa se ne more dalje premagovati; ljubezen do matere razžene vse prejšnje njegove misli in sklepe, in zavrnavši se izpregovori na pol žalosten, na pol vesel rekóč:

„Mati, ali me ne poznate več?“

Začuvši ta glas spozna stoprav Jera v sivem tujei svojega Branka, in obé, mati in hčerka, razjočete se potém samega veselja v njegovem naročji! —

Hitro se je zvedelo po celej okolici, da je Grozdančin oče pomiloščen prišel domú! Od dne do dne so prihajali sosodje, znanci in prijatelji, da bi se zménili kaj z Brankom. Ali ta je le podajal vsakemu velo desnico v pozdrav, a govoril je malo. Z glavo je zmajeval, če si ga poprašal, kako se kaj počuti in se li sedaj življenja in prostosti veseli! Pri tem pa si vselej zakrije z rokama obraz, nasloni se z lakti ob kolena in potém sedi némo in tiho, dokler ga sleherni obiskovalec ne zapusti. Niti Videškemu Draganu, svojemu najboljšemu prijatelju, ni dajal odgovora. Tudi proti njemu se je vedel, kakor da bi več ne občutil ljubezni in prijateljstva v srci. Bilo pa je rés njegovo sree brez čuta, in ljudska govorica je imela prav, ki je trdila, da ni več življenja v Branku.

„Ali se s teboj, Dragan, naš Branko tudi ne méni? Ali tudi tebi na nobeno vprašanje ne odgovarja?“ — Tako nagovori mati Jera svojega soseda, ko je bil ta neko nedeljo zopet obiskal nesrečnega prijatelja.

„Tudi meni ne daje odgovora,“ odvrne Dragan. „Zdi se mi, kakor da bi bili vsi čuti pomrli v njegovih prsih. Nobena beseda ne najde odmeva v njegovem srci. Vprašaj ga, kar hočeš, govori z njim, kakor najbolje veš in znaš: on ti ostane vedno ném in gluh.“

Čudno se je dozdevalo to Cvetkovemu sosedu; kajti Dragan si ni vedel razlagati Brankovega vedenja. Napósled si je mislil celó, da je njegov prijatelj oglušal, ali temu ni bilo tako. Ne da bi Branko ne bil slišal ali razumel njegovih besed in glasú, tega ne, temveč on ni čutil v sebi življenja in potrebe, da bi govoréč izpraznil srce in izlil v besede svojo tugo in žalost. Kakor ne cvete in ne poganja sadúnosnih mladik drevesce, kteremu je požrešni črv izpodjedel korenine, temveč ono vene in se suši, dokler mu mogočni vihar ne polomi vej in ne razkolje debla: tako je bilo tudi z Brankom. Nesreča ga je potrla, nezgoda mu vzela srce in čút. On vé, da je podoben pozeblej cvetlici, ki ne more živeti. Prostost mu je sicer zasijala, ali solnčni žarki svobode so mu zoperni in smrtonosni, on jih ne more prenašati.

„Nekaj pa mora Branko imeti v mislih,“ nadaljuje Jera. „On vé vse, kaj se godi med nami, in on pozna tudi vsakega, ki prihaja k nam. Včasih še tudi kaj majhnega dela, ali kar na enkrat — in to se mi zdi posebno čudno — pusti vse in gre od doma. Nikdo ga ne sme spremljati, tudi Grozdanka ne. Po celé poldneve ga ni domú, in večkrat ga morave Grozdanka in jaz iti proti večeru iskat.“

Enkrat sem ga našla sedečega v gozdu ob cesti, ki pelje na Pontonijevo grajščino. V sebe zamišljen zrl je nepremično pred se; začuvši pa od daleč stopinje, skloni se po konci, zravna svoj život, pesti se mu kréijo, a zagledavši mene in Grozdanko — postane zopet miren. Ali videlo se mu je kar očito, da se trese na životu, in hudi boji so razsajali v njegovih prsih. Potém je šel sevéda mirno domú, ali govoril je vedno nekaj nezapopadnega s samim sobój. Od dne do dne se mi pač dozdevlje, da mu pojema duh in pamet, in čím dalje ko ga opazujem, tem bolj mi sega do srca žalostna podoba njegova!¹⁴

Nikdo ni vedel, kaj je Branka tolikrat gnalo v gozd. Le grajščak Vekoslav je čutil, da ga kakor lastna senca nekdo zasleduje. Zdelo se mu je čestokrat, kakor da se na jasnem nebu zbirajo črne, gromonosne megle nad njegovo glavo. Zdaj pa zdaj bode potegnil blisk kakor goreča kača med oblaki, in strela bode kar z jasnega udarila vá-nj.

Odkar je bil došel Branko v svojo domačijo, nehala je za Vekoslava mirno življenje. Mladega grajščaka je bila strašna nezgoda, ki je po njegovej krivdi zadela Cvetkovo hišo, hudo pretresla. Dolgo časa ni mirovala njegova vest, in čestokrat so ga strašne sanje mučile. Ali čas vse zacéli. Po petnajstih letih je še samo spomin na nesrečno prijateljico gojilo njegovo srce, in on sam je le še s tem častil njen spomin, da jej je o vseh svetih polagal vence na grob.

Vekoslav je bil ostal samec, in reči moramo, da je Vidina nezgoda mogočno uplivala na ta njegov sklep. V poslednjem času pa je živel

grajščak Pontoni celó mirno in zadovoljno; njegov posel je bil lov in gospodarstvo.

Kakor strela v visoki hrast, zadela pa je vá-nj novica, da je njegov nasprotnik — pomiloščen. Kar hipoma se vzbudi zopet vest v njegovem srei, in vsa preteklost mu stopi z nova pred dušo. A ker grajščak vé in čuti, da je njegovo dejanje in ravnanje pouzročilo Vidino in Brankovo nesrečo, tém bolj ga še vznemirja to poročilo. S prva ni hotel verjeti, da biva v bližini njegov maščevalec. Saj ni opazil nikjer moža, ki bi bil podoben nekdanjemu Branku; ljudje pa so le v neznatnem sivolasem starci kazali na pomiloščenega nesrečnega moža. Stoprav spomladi se je grajščak sam prepričal o istini ljudské govorice.

Lepo pomladansko popoldne napoti se Vekoslav od doma, da si ogleda loge in polja. Videti je hotel, ali je rés, da mu je po zimi zverjad toliko škode napravila, kakor je trdil oskrbnik. Tiho je hodil po stranskih potih iz loga v log. Tú je pogledal, ali so mu novi nasadi prestali zadnjo hudo zimo; tam je premeril les, koliko bi se ga dalo v jeseni brez škode posekati in spraviti v denar. Zdaj je zopet sedel na mahovita tla ter prisluškiaval ptičicam, ki so se ena drugej kaj ljubko in milo oglašale. In kako blaženo je v gozdu, ko vse živi in zeleni!... Sredi vzbujene narave čuti se pa tudi človek kakor pomlajen in prerojen.

Ali Vekoslava so vendar le obhajale tužne misli v veselej naravi. Življenje in ženitev ptičja v zelenem gozdu vzbujala mu je žalostne čute. Odvadir se je bil sicer že posvetnemu življenju v tem samotnem, od-ljudnem kraju, ali danes se mu je po dolgem času zopet tožilo, da je tako sam na svetu. Zakaj ni bil takoj po očetovej smrti prodal svoje posestvo ter se naselil na tujem v velikem mestu?! Ondi bi bil lahko živel veselo in brezskrbno ter pozabil v prijateljskih družbah na nesrečno svojo preteklost. Vendar kar še ni, to se še lahko zgodi, misli si Vekoslav. Saj bode kmalu dozorela njegova cvetlica, lepa Grozdanka, in tedaj mu bode mogoče izpolniti svojo dolgo, a tajno željo; češ takrat bi vsaj nekaj one krivice popravil, ki jo je pregrešil na Grozdankinih roditeljih!...

Iz teh mislij vzdrami ga šum in šopot. Prestrašen privzdigne glavo in pred sebjó zagleda — Grozdanko. Šopek gozdnih cvetlic imela je v roki. Deklica se zboji grajščaka v gozdnej samoti. Rudečica jej oblije lice, in obrnovši se hoče zbežati kakor srna. Ali grajščak jo ustavi rekóč:

„Me se li bojiš, Grozdanka? Počakaj malo!“

Deklica rés postoji, ali sree jej jame močno plati. V spomin jej stopi vsa nesreča njenega očeta, in zdi se jej, da je le grajščak Pontoni kriv, da je ona zapuščena sirota.

„Ali greva skupaj proti domu, Grozdanka?“ vpraša Vekoslav dekletce, vidéč, da je preplašeno.

„Jaz ne grem domú! Nabrati še hočem nekaj cvetlic, a nató pa pojdem na vrh hriba po — očeta. Gore na griči sem jih pustila, kajti tam najrajši počivajo. Krasen je od ondot razgled po dolini, kjer se vzdiguje vaša bela grajščina.“

Grajšček se strese začuvši te besede, in oči se mu uprejo v tla. Kar hipoma mu šine misel v glavo, da hodi Branko le zategadel na vrh hriba, da lažje vsa njegova pota opazuje. Rad bi še bil Vekoslav več pozvedel o čudnih navadah Grozdankinega očeta, ali ko privzdigne oči, ni bilo nikjer več videti dekleta.

„Ne bojim se ga pa ne,“ reče nató grajšček samemu sebi. „Toliko se moram pač varovati, da me kje zavratno ne napade. Brez orožja ne smem sevéda hoditi po gozdih in hribih. Ali poznati ga moram v njegovej sedanjej podobi, zató da se ga vém boljše izogibati.“

Izgovorivši pa krene sredi po goščavi in se napoti na vrh griča. Kakor tihotapec priplazi se blizu mesta, kjer je Branko ves zamišljen neprestano zrl v dolino na belo zidovje Pontonijevega gradú. Za gostim grmičjem se skrije Vekoslav ter opazuje ondi sivolasega, potrtega moža. Ta pogled pretrese grajščaka. Globoko do srca mu je segala žalostna osoda nesrečnega starca.

Solnce se je že nagibalo globoko proti zatonu; le vrhove in griče so še obsevali zlati njegovi žarki. Po gozdih je jelo pojemati življenje; krilati njih prebivalci so se že spravljali k počitku. In sedaj pride tudi Grozdanka k svojemu očetu, da ga odvede domú.

„Vstanite, oče, in pojdiva proti domu. Solnce se že poslavlja od nas. Kmalu se vleže mrak na zemljo.“

Branko pa kakor da bi ne čul Grozdankinih besed, gleda še vedno nepremično doli na Pontonijevo grajščino. Solnčni žarki mu obsevajo sivo glavo in nagubano lice, in v tem večernem žaru bila je njegova podoba videti vzvišena in častitljiva.

Grozdanka prisede k očetu, objame ga z desnico okoli vratú, z levico pa mu gladi velo lice.

„Zakaj gledate, oče, v dolino tja na Pontonijev grad? Kaj pa vidite tam?“

„Danes ne zapazim nikogar. Ali glej, ne bliža se li nekdo grajščini? Ali ni to — on?!“

„Kdo pa, oče? Jaz ne morem spoznati osebe.“

Kakor gleda bistrooki orel iz višine na svoj plen in ne premakne očesa, da ne izgubi sledú o njem, tako zre Branko na človeško podobo, ki se je približevala Pontonijevemu gradu. Nevoljen reče napósled:

„Tó ni on. Njega ne morem danes pričakati.“

„Koga bi pa radi videli, oče?“

„Grajščaka — tatú moje sreče!“

Zamolkelo je izgovoril Branko zadnje besede, in Grozdanka jih ni slišala, kajti dekle odvrne veselo očetu:

„Grajščaka sem ravno prej videla v gozdu; prijazno in ljubo je govoril z menój ter me še hotel spremljati domú.“

Debelo pogleda Branko pri teh besedah svojo hčer, in ognjen žar mu zablišči v očeh. Goreče iskre švigajo iz njih, in dekle se kar prestraši divjega pogleda.

„Ti si videla grajščaka, ti si govorila z njim?“ vpraša neverjetno starec svojo spremljevalko. „Kje, povéj mi, kje pa je on — on — nesrečnež. Tudi jaz moram govoriti z njim, da zvém, ali je storila rés nedolžno smrt — moja Vida.“

Govoréč pa vstane ter potegne siloma Grozdanko seboj, da mu pokaže mesto, kjer je videla grajščaka. Kvišku zavihtivši gorjačo z železom okovano, pa zdirja potém v gozd in ondi išče — tatú svoje sreče!

Vekoslav pa je še dolgo sedel na griči premišljujój Brankovih besed globoki pomen.

„Zdaj sem stoprav spoznal, da je bil Branko ista beraška prikazen, ki me je tolikokrat po dnevu in v noči zasledovala; in velika sreča je za me, da se še nisem sešel z njim. Do danes mi je bilo temno, kaj hoče sivolasi starec z menój! Le govoriti, drugega nič?!... To željo, ha, ha, mu lahko izpolnim. Povedati mu hočem, da je rés umrla njegova Vida — nedolžna!“

Tako je šepetal grajščak samemu sebi, ali v sreci je dobro čutil, kaj žene Branka za njim v gozd. In po kratkem premišljevanji priplava mu zopet podoba krasne Grozdanke pred oči, dekle se mu usmili, in v njegovem sreci se z nova poraja blaga želja, osrečiti zapuščeno siroto!

Ni še bilo pozno v noči, ko se napoti Vekoslav po temnej goščavi domú. Ali vendar današnja podoba nesrečnega moža ga je hudo vznemirjala. Povsod je mislil, da vidi svojega maščevalca pred seboj. Vsakega grma se je ustrašil, in za vsakim drevesnim deblom zdelo se mu je, da čaka ná-nj njegov nekdanji nasprotnik.

Prišedši v grad pa začne grajščak premetavati različna pisma in papirje, ki so dokazovali njegovo posest in premoženje. Ko vse pregleda, govori sam seboj:

„Posestvo z grajščino vred je tedaj moje. Sestri imate svoj delež in ste bogato oskrbljeni. Sedaj bi se v istini lahko izpolnilo, kar sem bil tedaj prisegel, ko je Branko, prišedši h gosposki, javil se morilecem svoje žene ter mene samega rešil strašne ječe. Ali kakor zdaj vidim, to ni možno, to je nemogoče. Dokler živi nesrečni njen oče, ni misliti na to, da bi Grozdanka postala — moja družica!“

Po teh besedah pa piše dolgo, dolgo pismo. Pišóč si stoprav olajša prenapolnjeno srce, katero so danes tako nasprotni čuti pretresali. Vse je

že mirovalo kakor v začaranem gradu, ko odloži grajščak però iz trepetajoče desnice ter se poda k zaželenemu počitku. — —

Mirno je pretekla nató spomlad, prešlo je vroče poletje in jesen, približevala se je že zima. V tem dolgem času pa so bili ljudje že skoro celoma pozabili na Branka. Ali to je bilo tudi pričakovati, kajti sivolasi mož ni nikdar zahajal med ljudi. Vsakega se je izogibal in tudi govoril ni z nikomer. Edin njegov pot je bil le v gozd in v bižnje gore. Včasih je šel zjutraj, a prišel stoprav zvečer po noči domú. Bil pa je večjidel sam; niti Grozdanke ni hotel več za spremljevalko, menée, da mu ni odkritosrčna.

Neki mrzel jesenski dan odpravi se Branko kakor sicer od doma. Na potu pa sreča Videškega Dragana, ki takó-le svojega prijatelja nagovori:

„Kam pa greš zopet, sosed?“

„Na goro!“ odvrne kratko in odločno Branko, kažóč z gorjačo proti višini in gre molée dalje.

„Varuj se sovražnika. Danes imajo grajščinski lov!“

Branko začuvši to novico, pa pospeši tem bolj svoje korake mrmraje sam seboj: „Grajščinski imajo lov — lov! Prav, tudi jaz grem na lov, na dober, masten lov!“

In šel je na goro, vsedel se na rob globokega propada, kjer vodi mimo ozka steza na ravnost z gore v dolino. Mož je dobro vedel, da mora tukaj mimo priti grajščak Pontoni gredé z lova domú.

In rés starec se ni motil. Proti večeru se konča grajščinski lov. Tuji kmetski lovci se razidejo, svojim ljudém pa naroči grajščak, naj divjačino, naloživši jo na voz, spravijo po voznej cesti v dolino, a sam pa gre po krajšem potu domú.

Veselo je Vekoslav žvižgal in pel hodée z gore v dolino, a kar na enkrat ga ustavi znani mu starec. On spozna v njem Branka in ves prestrašen ga nagovori:

„Kaj hočeš z menój, nesrečni človek? Zakaj me vedno zasleduješ?“

Govorée pa potegne puško z rame, kakor da bi se hotel braniti. Branko pa stoji nepremično kakor skalnata stena pred njim ter mu neprestrašeno zapové:

„Ustreli, ako si upaš in hočeš. Vse kar sem imel, vzel si mi ti, uniči mi še tudi to nesrečno življenje. Ali predno storiš drugi zlobni svoj čin, povej mi le še, ali je moja Vida umrla — nedolžna!“

Nató pa povesi Vekoslav roki, spustivši puško na tla. Strašno ga je bilo to vprašanje zbudilo v sree. Kaj mu naj odgovori?... Pové mu li resnico, tedaj obsodi samega sebe; govori mu li laž, takrat se pa pregreši nad nedolžno žrtvo ter žali zvesto ženo še — onkraj groba! Zatorej molči grajščak, nevedé, kaj bi govoril.

V Brankovih prsih pa so v teh trenutkih hude misli razgrajale. Strah in dvom poloti se njegovega srca.

„Zakaj ne odgovarjaš, nesrečnej,“ popraša še enkrat žarečih oči Branko grajščaka. „Ali je rés, da si le ti sam kriv moje nesreče ter si mi hotel, pohujšljivec, zapeljati mojo zvesto, nedolžno ženo?“

Kakor pred sodnim stolom stal je Vekoslav pred svojim nasprotnikom; saj si je moral sam priznati, da so resnične Brankove besede. V grajščakovem sreči pa je potém zmagala vest, in on odgovori zamolklo:

„Dà, Vida je umrla — nedolžna!“

V tem hipu pa zaiskrijo Branku oči, njegovo srce zadene strela ljubezni in sovraštva, v glavo mu zopet šine strašna misel, da je po nedolžnem umoril lastno svojo ženo. Tedaj ga pa prevzame vsa moč notranje strasti, in on vzklikne:

„Ti si tedaj zatrl življenje moje žene ter uničil mojo srečo!“

Izgovorivši pa zgrabi z jeklenimi svojimi rokami grajščaka, in sedaj se začne hud boj na življenje in smrt.

Nekaj časa se borita nasprotnika, a nobeden njiju ne more premagati drugega. V trenutku pa zmakne Branko puško grajščaku ter ga udari s kopitom po glavi, a Vekoslav . . . omahne ter se zvrto glavi — v zijóci propad!

Bojaželjno še zre potém Branko za svojim sovražnikom; ali njega ni bilo več nazaj. Dolgo še čaka ná-nj ob robu stojéč, ali Vekoslav ne dojde več na bojišče. Tedaj pa se Branku razsvetli v glavi, on spozna, da je premagal nasprotnika. Potolažena je bila njegova maščevalna strast, in on zapusti zadovoljen nesrečno to mesto.

Ali nocój ni našel starec svojega domovja. Niti steze niti pota ni razločeval več njegov um. Oči in pamet mu je obdajala gosta, neprozorna megla duševne slabosti.

Stoprav drugo popoldne našli so Branka sredi gozda. Bil je v nezavesti. Zima ga je bila pod milim nebom počivajočega preteklo noč strla, in prinesši premrlega starca domú, položili so ga na mrtvaško ležišče.

Tri dni pozneje je že naznanjal tužni glas zvonov, da se je preselil Branko v drugo, boljše življenje! Sosedje se pa niso nikakor ne čudili nad Brankovo naglo smrtjo; saj so trdili sami med seboj, da se mu je že bilo davno podkopalo življenje.

Ali tem bolj so se zavzeli zvedevši, da je kar hipoma pobegnil iz tega kraja grajščak Vekoslav. Marsikdo si je ta slučaj po svoje tolmačil, zatrjujóč, da je to v nekej zvezi z Brankovo nenadno smrtjo. Ali kar s prva ni bilo nikomur prišlo kaj takega na misel; saj je grajščak Pontoni tudi sicer z doma zaostajal, ne da bi bil prej svojim poslom kaj povedal o tem. Še le ko je bilo več dnij preteklo in se tudi razglasila smrt grajščakovega nekdanjega nasprotnika Branka, začudili so se grajski posli in sosedje

njegovi ter jeli popraševati po Vekoslavu. Ali vse je bilo zastonj; od nikoder ni ne glasú ne sledú o njem. Napósled pa še poskusi Videški Dragan svojo srečo. Njega je sicer malo skrbelo, kje je grajščak, ali neka notranja slutnja mu ni dajala mirú. Nehoté se je vedno spominjal onega jutra, ko je srečal Branka hodečega v goro.

Dragan se napoti tedaj z nekterimi sosedi v goro, in rés v globokem propadu našli so Vekoslava — mrtvega, njegovo orožje pa je viselo visoko gore na rtastej skali. Vsi so sevéda kar mislili, da je grajščak, gredóč oni večer z lova domú, onesrečil stopivši ob robu navzkriž ter strmoglavil v globino. Le Dragan je občutil v sreci drugo slutnjo, a to je tudi nesel sebój v hladni grob.

Med Vekoslavovo ostalino pa so našli v dobro zavarovanej skrinjici zapečaćeno pismo z zadnjo željo grajščakovo. Ta oporoka je določevala, da preide na dan njegove smrti vse posestvo z grajščino vred na zapušćeno Brankovo hčer; pismo pa je naznanjalo Grozdanki vse one skrivnostne zveze, ki so obstajale med Vekoslavom in njenimi roditelji. Zdaj je stoprav deklica prav za prav spoznala tragično osodo svoje matere in očeta ter tudi razumela, zakaj jej je grajščak sporočil grad in posestvo.

Brankova mati Jera ni dolgo preživela svojega nesrečnega sinú. Pol leta pozneje so položili že tudi njo v črno zemljico. Zdaj je bila Grozdanka sama. Tedaj pa je ostavila rojstno svojo hišo in se preselila na Pontonijevo grajščino.

V spomin na svoje stariše in Vekoslava pa je dala na onem mestu, kjer je stal Cvetkov dom, sezidati krasno kapelico, in vá-njo so prenesli telesne ostanke grajščakove in njenih starišev. — — —

Današnji zarod se ne spominja več te tragične družbinske drame. Le seri starei še vedó pripovedovati o tej žalostnej dogodbi. Ali h kapelici pa še hodi dandanes molit sivolasa ženica. In ako jo vprašaš, kdo v tem samotnem, lepo okinćanem svetišči počivlje, odgovori ti kratko, a resnično:

„Tukaj spiyo žrtve človeških strastij, ki so stoprav onkraj groba našle mir in pokoj!“

Zvezda.*

1.

Tam za goro zvezda svēti,
 Oj kak jasno se blišči!
 Svēti zvōzda, daj upreti
 V tebe vsako noč oči.
 Ti spominjaš me tak mīlo,
 Kaj za goro skrito je,
 Kaj za goro je rodilo
 In razvilo krasno se.

2.

Dekle, kakšna je danica,
 Tak je njene duše žar,
 Ljubeznivosti cvetica
 Kinča jej srca oltar,
 Pesni kak sreberne strune
 S krepkih prs se zlivajo,
 Mile vse, — ljubezni polne,
 Vsakega očarajo.

3.

Skrivna moč me k tebi vleče,
 Reci dekle, kaj je to?
 Nije ličice cveteče,
 Nije dušnato okó,
 Nije mili glas govora,
 Ni tvoj krasen vilinsk hód:
 Druga te obdaje zora,
 Ktera spremlja me povsód.

4.

S tvoje blage duše sije
 Solncu ličen mili blesk,
 V njej ti braniš harmonije,
 Kakšne sluša svēt nebesk:
 To oživlja in ogrēva
 Moje mrtvo srce spet,
 In nebesko roso vlēva
 Na življenja veli evet.

5.

Blage tvoje misli — želje
 Za vse dobro vsaki čas,
 Srčno tvoje še veselje,
 Kdar zaslišiš mili glas
 Materinega jezika:
 To povzdigne močno me,
 Da se radost prevelika
 Vlēje v žalostno srce.

6.

Bog ohrani ti te dare,
 Večno mlado dušo ti,
 Tvoj'ga duha svitlo žare,
 Naj ti večni Duh živi:
 Ti pa z njimi rajskomilo
 Tožno srce razvedruj,
 Kakor Zerafovo krilo
 Srca bol mi ohladuj!

* To pesen je zložil pred 47 leti starosta slovenskih pisateljev kot sedmošolec na graškem vseučilišču. Uglasbil jo je slavni naš skladatelj dr. Gustav Ipavie leta 1862. Doslej bili ste samo dve kitici znani in v Razlagovej „Pesmarici“ tudi natisnjeni; kajti druge kitice so se bile leta 1862. v mariborskej čitalnici, za katero je bil g. dr. G. Ipavie to pesen uglasbil, izgubile. Na naše prošnjo nam je g. zložitelj poslal čeli tekst, in mi ga objavimo v „Kresu“ v porabi našim pevskim društvom, ker se kakor nam znano ta pesen rada popeva v veselih družbah.

Národno blago s Štajerskega.

Zapísal Jos. Freuensfeld.

III.

Verske bajke.

1. Modri Salomon je štea zméríti nebeško visočino no morsko globočino. Sea si je na enega orla, v roki pa je drža dugo palco, na konci palce pa je bila mastna pečenka. Orel zagledne mastno pečenko no zleti s kralom k viški. Orel je že tak dugo letja, kaj so megle b'le že pod njima. Zaj se začúje en glas 'z visočine: „Salomon modri! pogledni dol, pa obrni orla proti tistemu krtovinjaki pod sóboj, ováči 'de joje tebi!“ — Salomon spózna, kaj je to Gospod Bog reka. Palco hitro obrne dol, orel pa túdi obrne no leti za pečenkoj dol. Krtovinjak pa je gráčiva sploh vekši pa vekši. Salomon zaj spózna, kaj je to zemla, ki se 'z jako vel'ke visočine vidi tak kak kakšni krtovinjak. Srečno pride na zemlo, nebeške visočine je le ne moga zmeríti.

Modri Salomon pa še se je le ne straša. Zaj će zmeríti morsko globočino. Za tó si dá narediti en strašno vel'ki glaž, pa ga napuni z živežon za trijesti let. Te pa stopi san notri pa zéme sóboj kokóta, kaj bi mu naznániva síkdár, kda je den no kda je noč. Okoli glažovega šinjaka pa je b'la prvezana duga vojka, no móžje držali so na konci. Glaž zaj spístijo v morje. Sploh je plava niže no niže. Salomon zaj vidi, kaj glaž ne gre več niže, vojka je prekratka. On jo prereže no zaj je glaž drgoč niže plava.

Či glih je že dosti dnevoj plava, do morskih tleh je le ne moga priti. Enega dneva pa nastane strašen morski vihér. Voda je grozno burkala no je glaž tak sen pa ta metala, tak kak da bi ga štela vŭn na zemlo vrči. Zaj pa se začúje strašen súm, tak da bi kamenjé kapalo na glaž no Salomon je ne moga več viditi skoz glaž. Spozna je, kaj ga je voda s peskon no kamenjon zasipala. Dosta let je že žívea zaprt no je sploh Bogá prosa, kaj bi ga rešia.

Na tisten mestí, kde je bia Salomon zasipani, je morje odteklo; lidjé pa so naredili prek pot. Eno zaran čújejo pod sóboj v zemli kokota peti. Spótijo se na nesrečnega Salomona. Hitro začnejo pesek no kamenjé odkopávati no še najdejo živega Salomona v glaži. Pa grata je jako stari no ves seri. Gledali so v vŭčene kníge no so najšli, kaj je ravno na toti den mínelo trijesti let, kaj so spústili krala Salomona v morje. On je túdi morske globočine ne moga zmeríti. (Iz Bunčar blizu Ljutomera.)

2. Morske deklice se vzdignejo ob edenajstih v noči z morja no popevlejo eno vŭro. Jeje tistemi, ki pride pa jih čúje. One tak lepo

popевlejo, kaj vsakšega človeka zvalijo v vodo. Od morskih deklic navča se je človek popevati. Vse lepe žegne, ki je pri nas v cirkvah pojejo, so napravile morske deklice no tudi druge lepe popevke so od jih. (Od Svetinj.)

3. Vilan so lidje nekda pravili matice. Bilé so včista nage pa jako lepe. Po prsah so jin vísili dugi lasjé. Prkázale so se sámo ženskam no le tistin moškon, kere so rade 'mele. (Od Svetinj.)

4. Dere sta Jožef no Marija z deteton Jezuson v Egipt bežala, sta prišla do ene njive. Tan je seja en kmet kihro. Marija kmeta lépo poprosi za pešico kihre. Skopi kmet pa joj reče: „Jaz ja kamenjé sejan, ne kihre!“ — „Te pa naj tudi takšni sad obrodi!“ mu je rekla Marija. Tak se je tudi zgódiło. Namesto kihre zraslo je tan kamenjé; tistemu póli pa še se zaj pravi kameno polje. (Iz Runča.)

5. Marija no Jožef pribžita z deteton Jezuson na svojoj dugoj poti v Egipt v eno šumo. Noč b'la je jako temna. Na srdini šume zagledata njedva eno malo kučo; tan še je lüč gorela. Jedva greta v toto kučo no prosita za prenočišče. V totój hiži pa je bia razbojnik, ki je ravno prle odiša s svojimi pomagaci. Ženo pa je pústa samo dóma. Razbojnikova žena je ne štela dati prenočišča, pa jedva sta jo lepo prosila. Zaj jima pové, kaj je ona razbojnikova žena, kaj jidva on še lahko zakole, dere pride domú. Jožef no Marija sta se tega ne strašila no sta šla v 'ižo. Razbojnikova žena je 'mela tudi malo dete, ki je 'melo nekši strašen beteg že od poroda. Nibeno vraštvo ga je n+ moglo zvráčiti. Marija je to vidla. Dere je ona malega Jezusa skopala, je rekla ženi, naj še ona svojo dete v ravno tistoj vodi skople. Žena jo je bogala. Komaj pa je dete z vodé vzela, b'lo je že zdravo.

To je bia prvi čúdež, ki ga je Jezus véina.

Jako pozno so prišli razbojniki domu. Žena je bežala svojemi moži proti no ga je prosila, naj przanese lüdkima. Pové mu tudi, kaj je njedvino dete drgóč zdravo no kaj ga je lüdska žena zvráčila. Razbojnik je jima nič ne véina.

Dosta let še je toti razbojnik s svojimi pajdaši rauba lidi v tisten lesi. Vse jegove pajdaše so že polóvili, samo jega so ne mogli. Enok pa je záspa pri enój poti no te so ga zgrabili. To je biló ravno te, dere tudi Jezusa zatožili. No toti razbojnik bia je z Gospodon obsojeni no križani; na križi še se je le spokora. To je bia tisti razbojnik na pravoj Jezusovej strani. (Iz Vržeja.)

6. Dere sta Jožef no Marija bežala z deteton v Egipt, jima je vse pomagalo, kaj bi prle ta prišla. Drevje se jima je na stran pogíbalo; vode so óbstale no so ne dale tekle, dokič sta ne prek prišla; gore no skaline so se razklale, kaj so jima naredile ravno pot. Le slepovuši, ki so b'li te tak vel'ki no tak strašni tak kak lintvurti, samo oni so se

proti njima zaganjali no so njedva ne pústili napré. Pa Marija je mило poglednola proti nebi no Bog je slepovúši v tisten trenutki kaštiga. Oslepnoili so no so gratali malički pa slabi. (Iz Vržeja.)

7. Dere se je Judaž Iškarjot na vrbo obesa, palo je jegovo črno sreč z prsi na zemlo. Z njega je grata krt, ki še zaj brez mira po zemli rovle. (Od Svetinj.)

8. Enok sta potovala Gospod Bog no sveti Peter po sveti. Prišla sta v eno ves no Bog pravi Petri, naj kúpi eno vojko. Peter pa pita: „Zákaj 'de nama vojka?“ — „Boš že vida“, reče jemi Bog. Peter kúpi eno vojko no te sta šla z tote vesi v en les. V toten lesi pa je živea en strašen raubar; zvali so ga Kurent ali Kurat. Bia je takšne postave, tak kak so bli enok velikani, ki so bli Bogá Očeta. Vsakšnega človeka, ki je ša skoz toti les, je gor prijea, ga je zrauba, te pa še ga je buja. Zaj stopita tūdi Gospod Bog no sveti Peter v les. Kurent je jidva že od daleč zágledna no je jima ša proti. Zaj se nad njima tak glasno zadere, tak kak da bi vihér pritulia v šumo, kaj je vso drevje strepetalo no je zakriča: „Vse mi dajta, kaj 'mata!“ Bog pa reče Petri: „Vrži ná njega vojko!“ Peter to hitro véini. Z raubara grata pa zaj júnec, no Peter ga žene sóboj. Zaj pridejo v eno drúgo ves. Tū grejo k enemi nágornjaki no mu ponūdi Gospod júnca véista zapstonj. Nágornjak ga veseli vzeme. Bog še mu reče: „Za seden let prideva po júnca; v toten časi pa ti né smiš ga ne oddati, ne biti no ne zaklati. Či 'š to spunia seden let, te 'de vse jako rodilo no sedmo leto 'de tak rodovitno, kaj še ga svet ne vida. Na fašenk prideva po júnca.“

Vse se je tak zgódiło, kak je Gospod Bog reka. Vsakšno leto b'lo je jako rodovitno. Telko je vsega biló, kaj so s sveta preminoli siromaki no pénezi, kajti lidje so vse dali zapstonj. Po celej vesi so znali štorjo od júnca, ki je bia kriv, kaj so prišle tak dobre leta. Sedmo leto so se zébrali nedeljsko oblečeni no so gnali júnca po vesi no so delali vse felé špajse no norčije. Gospod no sveti Peter sta resen na toti den prišla. Gospod reče vsen, ki so bli okoli júnca: „Takšnih let ne 'de nikoli več; spominajte se jih sploh na gnešnji den!“ Júnca sta zaj sóboj pelala no sta šla z vesi. Vūni pa reče Gospod: „Dol mu zaj vzémi vojko!“ Komaj je Peter to véina, že se je júnec spremenia drgoč v človeka. Kurent je zaj poklekna pred Boga no ga mило prosa za odpúščenje. Gospod mu je odpústa. Kurent pa je nató ša v en neznani kraj daleč prek morja no je tan do smrti spokornjeno živea.

Na tisti den pa so začeli lidje delati norčije no to še je dózdaj ostálo. (Iz Runča.)

(Konec pride.)

Dve pesni iz Jarnikove zapuščine.*

Priobčil *J. Scheinigg.*

I.

Ves svet brez perjatela
Zadovolnost nam ne da,
Le perjatel je nam drag.

Krona s thronam svieti se,
Kralov želja do nju gre:
Jaz želim perjatela.

Eden rudo gre kopat,
Jaz sim pa tedaj bogat,
Kadar 'mam perjatela.

Eden bi gospod tak biv,
Dab' se židano gostiv:
Jaz 'mam rad perjatela.

Eden jišče hvalo, čest
Ino dnarjev dosti v pest,
Jaz pa le perjatela.

Kaj bi še kaj več želiv,
K' sim perjatela dobiv,
Ki je dražši mi, ki vse.

Dobri so al hudi dni,
Me perjatel veseli
Ino serce oživi.

II.

(Zložena v aprilu 1809.)

Gromite gromači noj stresite zemljo,
Odpirajte gerlo, požrite ludi,
V doline eveteče gerd strah rijovite,
Razdrite domove, kir pokoj cveti.

Le pokajte pukše noj bliskajte meči,
Posečite rode, prelijaj se kri,
Kervavi se zemlja, potoki noj nebo,
Kir to premagavec pavsodni želi.

Jokajte matere, očovi, neveste,
Prelijajte sloze, zdihujate milo,
Pokopli se milost noj pomilovanje,
Ker silnik se pita z nedolžno kervjo.

Kak orel visoko leteči vojskarja
Prebira svoj rop ino s kremplam proti,
Vse tice poječe po logu vmoriti,
Njegovo življenje merliče rodi.

* V Jarnikovem dnevniku, ki smo ga zadnjič snop. 5. str. 255. omenjali, našli ste se tudi dve pesni brez napisa. V prvi slavi Jarnik prijateljstvo, druga pa je poziv do evropskih narodov, naj se zjedinijo in uprô nasilstvu Napoleonovemu. Ker se nam vidite obe pesnici pomenljivi za poznavanje Jarnikovih nazorov, naj se otmejo pozabljenosti. Podamo ju tu brez vsake izpremembe.

Podrite se gore, visoke planine,
 Podrite z gradami vse meste, vesi,
 Po zemlji celej se razdej pokončanje,
 Kir s tega ime njemu novo cveti.

On pravi: Le jaz imenujem se stvarnik,
 Podobe se stvarijo nove skoz meč,
 Kar starega je, se spreberni v novine
 Skoz oginjš vojnikov gre staro že preč.

Moči Evropejski rodovi napnite,
 Sto letnikov let vam svoj jarem proti,
 Raztergajte ketine gnusne hlapčije,
 Da mirno podnebje vam srečo deli (rosi).

Národne pripovedke.

Priobčuje *Mat. Valjavec*.

17. Soldák z robačom.*

(Slovenska Bistrica u Ugarskoj)

Tak je bio ednouk eden soldák. On je tak dugo služo pri soldakih, da je že bio jako stari. Davali so njemu naj prle ednoga konja, nu soldák je pravo, da on ne bode mogel ž njim domou priti. Te so njemu pravli, da njemu dajo dva konja, nu on je pa pravo, da ne de mogeo z dvema konjema domou priti, da je deleč do njegovoga douma. Te so njemu pravli, da njemu dajo tri konje. Te je soldak pravo, da njemu trije dojdejo, pa je zeo konje pa je jahao. Gda je dojahao do ednoga longa, prišla je pred njega edna kača, ka je znala gučati pa njemu je pravla, naj njoj dá ednoga konja. On njoj se je jako molo, naj bi njemu nahála pa je pravo, lahko njemu šče trijé ne dojdejo, da je jako deleč do njegovoga douma. Nu kača je pravla, da more dati, či ne dá, da ga vmorí. Pa njoj je on dao, te sta njemu ostala samo dva. Kača je eden čas jahala pa je konj oslabo, doli spadno i pogino. Te njemu je kača pravla, da njoj dá drugoga. Nu on njoj se je jako molo, da ne dá, pa je pravo, da ne dá, da zná, da njemu dva ne dojdeta. Nu kača je pravla, da more dati, či ne dá, da ga vmorí, pa je mogeo dati i drugoga, te njemu je ostao samo eden, na šterom je sam jahao. Pa je i tistoga kača malo jahala pa je konj oslabo i doli spadno, pa njemu je ta kača pravla, naj

* Prim. „Narodne pripovjedke skupio u i oko Varaždina Valjavec“ 1858. p. 216: Husar Mato. Pogl. tudi Jagičev Archiv VII. p. 316. br. 47.

njoj dá tistoga na šterom sam jaše. Gđa je vido, da je drůgač nej pa je te dao i zadnjega, pa je tistoga malo jahala pa je doli spadno i pogino. Te njemi je pravla kača: ka bodeš zdaj ti z menom, da sam te jas od 'sej trej konjov spravila? Nu soldák je pravo: ka si ja s téov pomorem? Nu kača njemi je pravla, naj on zeme edno šibo pa jo naj tak dugo bije, dokeč ne preseče 'so kožo na njoj. Pa je on tak véino. Gđa je že 'so kožo na njoj presekao, te njemi je pravla, naj zdaj tiste falačkeke kože doli ž nje trga. Pa je on tak véino. Gđa je, 'se ž nje strgao, te je postala tista kača lepa divojka pa je pravla soldáki, naj pověj, kaj šće, da njemi ona dá. A on je pravo, da bi se on ž njom oženo, a divojka je pravla, da nej, da si lahko on lepšo zeme kak je ona, pa je ona njega ednom šibom tak bila, dokeč neje postao mladi, pa njemi je dala edno robačo i edno vreče, pa njemi je pravla, da gđa de on to robačo meo i sablo, da nadlada ka šte de šteo, samo naj dobro pazi na to. Pa njemi je pravla, da naj ide krali, da ga najde jako žalostnoga za stolom sedeti, da trijé krali na njega bijejo. On je šou pa je tak najšeo kak njemi je ona pravla. On je pravo krali, ka njemi dá, da on nadlada njegovoga neprijatela, a krao njemi je pravo, da njemi dá ka šće. A on je pa pravo, da drůgo ne prosi, nego naj njemi dá njegovo naj mlajšo čer, a krao je pravo, da mu dá z drage voule, samo či nadlada. Gđa so že šli v boj, pitao je on krala, či šće, da bi šteri ostao od neprijatelske vojske, a krao je pravo, naj samo trijé generali ostanejo. Kak je on mahno sablom, 'si so spadnoli, samo so trijé generali ostali a nje je dao vrči v temnico i krao mu je dao svojo čer, ka se je ž njom oženo. Gđa se je ona ednouk šetala pouleg temnice pa jo je eden generao pitao: ka má tvoj mouž, da je tak močen? A ona je pa pravla, da ne vej za drůgo, neg on ma edno robačo, da jo sigdar sam peré i 'da jo sůši, da golom sablom straži, i edno sablo da, gđa je nejma pripasane, da jo sigdar má zaklenjeno. Pa je pravo generao njegovoj ženi, če bi ona mogla kak njemi tisto robačo zeti. Nu ona je pravla, da ne de mogla, da ne dá drůgomi prati, nego si sigdar sam peré. Te je pa pravo njoj generao, naj ono dobro pogleda pa naj takšo drůgo zašije. Tak je ona véinila. Ona je prosila pa njemi je pravla, naj njoj dá, da de ona prala. Nu on njoj je nej šteo dugo dati, nu ona je pravla, naj njoj dá, naj z golom sablom pazi, či se boji za robačo, pa či bi jo kama djala, naj jo slobodno vmorí. I on njoj je dao pa je stražo z golom sablom. Ona je pa mela drůgo robačo zašito ravno takšo kak njegova. Gđa se je on vkrej zgledno, ona je friško tisto robačo skrila pa je drůgo namočila i počela je prati. Gđa jo je oprala, pa njemi je dala tisto, štero je ona zašila a ono je odnesla i posišila pa je poslala generali v temnici. Gđa si je on robačo oblekeo, na ednouk se je na njem strgalo železje i odprle dveri na temnici pa je

vô zišeó s temnice pred tistoga, šteroga je prlé bila robača pa njemi je pravo: nu zdaj si ti v moji rokaj a ne jaz v tvoji. A on je pa pravo: ti mene z mojom sablom na male falačke zasekaj pa me zmeči v tou moje vreče pa me vrži na konja pa ga vô z varaša steraj. Tak je on včino. Na male falačke ga je sablom zasekao pa ga je zmetao vreče i na konja vrgeó. Gda je že konj prišeó vô z varaša, te je vreče ž njim doli spadnólo pa je prišla k njemi tista divojka, ka njemi je dala robačo sablo i vreče, pa ga je nazaj vkúp zložila. Gda ga že je vkúp sklala, te je na njega huknola i on je postao pá živ pa je pravo, da njemi je jako mrzlo. A ona njemi je pravla: lahko ti je mrzlo, zakaj si nej pazo na robačo? On njoj se je jako molo, da bi njemi mogla pomoči. Nu ona njemi je pravla, da njemi žmetno pomore, i dala njemi je ednoga zlatnoga konja, pa njemi je pravla: toga konja ti drago eejni; žena tistoga, šteri má tisto tvojo robačo, zbetežá pa njoj se zasenja, da ne bode prlé zdrava, dokeč ne bode tistoga zlatnoga konja jetra v rokaj mela. On ga kúpí, a gda do ga sekali, pošli ti edno mlado divojko, naj drži robec, gda šteri falaček notri spadne, naj odnese tisti falaček v tvoje gredé i naj notri vrže i tam bode zraslo drevo zlatno. Gda de že tisto drevo veliko, pa se zasenja kralici, da ne bode prlé zdrava, dokeč ne bode s tistoga drevja napravljena posteó i ona na njoj spala. I ti to drevo drágo eejni. Gda bodo tisto drejvo sekali, pošli edno divojko pa naj robec drži i gda skalinea notri zletí, naj jo odnesé i v morje vrže, tam bode zrasla zlatna reca pa se bode kralici zasenjalo, da ne bode prlé zdrava, dokeč ne bode žive zlate rece mela v rokaj. I tak je bilou. Gda je že reca v morji zrasla, pa se kralici je zasenjalo, da ne bode prlé zdrava, dokeč ne bode žive rece v rokaj mela. Krao je dao jako reco loviti z vojskom. Nu te je prišeó on, šteroga je prlé bila robača, pa njemi je pravo, da naj ide vojska varaš pa naj doli dene robačo pa naj stopi v morje, da jo zgrabi. I tak je bilou. On je poslao vojsko varaš pa je doli djao robačo i stopo v morje. A gda je on doli djao robačo, on jo je friško na sebe djao pa njemi je te pravo: zdaj si pa ti v mojoj vlasti, ka pa-jaz zdaj s teov včinim? A on je pa pravo: včini z menom, ka sam jaz včino s teov: rassekaj me na falate pa me zmeči vreče, kak sam jaz tebé. I on ga je rassekao i zmetao vreče i vrgeó na konja i vô z varaša stirao pa je tam doli s konja spadno i sprhno, a on je meo nazaj robačo.

18. Žena comprnica.

(Sloven. Bistrica ugr.)

Ednouk je bio eden kovač pa je meo ženo a ona je pa bila comprnica i meo je dva detiča pa je bio eden debeli a drugi pa súhi. Te je

ednook pravo debeli sūhomī: kak to, ka si ti tak sūhi? obadva ednako delava pa obadva ednako košto mava. Te njemi pa sūhi pravo: leži si ti na mojo posteo pa bodeš znao, zakaj sam jaz tak sūhi. Te si je pa debeli večér legeo na njegovo posteo, te ga pa zajtra pitao sūhi, ka je bilou? a debeli je pa pravo: nikaj. Te pa je sūhi pravo debelomi, naj si večer pâ na njegovo posteo leže. Te pa je večer prišla comprnica pa ga je vdarila z vūzdom i včasi je postao konj pa ga je jahala celo nouč te ga pa zajtra domou prijahala i dol z njega zela vūzdo i včasi je postao človik. Pa ga je zajtra pitao drūgi, kak je bilou, a on je pa pravo: hūdou, prišla je vertinja pa me je celo nouč jahala. Te njemi pravo sūhi: zdaj znaš, zakaj sam jaz tak sūhi. Te pa debeli pravo: naj bou, jaz bom šče ednook tam na tvojoj posteli spao, jaz se nekak toga morem osloboditi, ar znam, da mi je drūgo nika nej delala, nego me je samo z vūzdom vdarila i včasi sam postao konj. Jaz si vūzdo nekak dol sebé zrivlem pa njo vdarim, ka i ona postane kobila. Pa tak je bilou. On je spao trečo nouč pa je prišla ona, vdarila ga z vūzdom i včasi je postao konj pa ga je eden čas jahala te ga pa za edno drevo privezala pa je nekam odišla, a on si je pa vūzdo dol zrivao, samo na ednom vūhi je nahao, te pa 'da je ona prišla, dol z vūha potegno pa je postao človik te je pa njou z vūzdom vdaro i postala je bela kobila pa je seo na njou i jahao domou pa jo je domá privezao te pa bidio drūgoga detiča, naj bi stano, ka bi kobilo podkavala. Te pa drūgi stano i včasi jo je podkovao te pa dol ž nje potegno vūzdo i postala je ženska pa je odišla v hižo pa si je dol legla. Te jo je pa vert bidio, naj bi stanola, ka bi šla obid kūhat. A ona je pa pravila, ka je betežna. Te jo je pa pitao, ka njoj je, a ona je pa pravila, ka je podkovana. Te je pa njou pitao, što jo je podkovao, a ona je pa pravila, da sta jo detiča podkovala. Te pa on detiča pitao, zakaj sta jo podkovala, a oneja sta pravila, da nesta nikoga drūgoga podkavala, nego edno belo kobilo. Te je pa on včasi znao, da je ona comprnica, pa je dao nanositi trnje i njou gori vrgeo i zgorela se je.

Svetovni pomen Sibirije.

Spisal *Ic. Verhovec.*

Sibirijo je treba samó imenovati, da prešine mrzel strah človeku mozek in drob. Ta strah se je drži, odkar se je prvi pot imenovala, in naši nemški sosedje spravili so jo v celó slab glas, pomilujōč nesrečne prognance, ki jim je potisnola ruska krutost romarsko palico za Sibirijo v pest ter jih pahnola čez evropske meje v divji sibirski svet, ki je celó

za neumno zver preslab. S Sibirijo strašijo še dandanes svoje otroke, male in velike, ker dobro vedó, da ne boče dolgo, ko postane Sibirija Rusom najvažnejša dežela vsega velikanskega cesarstva. Zanimivo je torej vprašanje, kaka je Sibirija in kako bodočnost obeta.

Govoréc o Sibiriji treba je delati med posameznimi njenimi deli razliko, kar ruski nasprotniki celó neradi storé. Ob severnem ledenem morji ležeče pokrajine so istinito žalosten svet, a Sibirija je velikanski kos zemlje, ki je za štiri avstro-ogerske krone večji ko vsa Evropa. Severne sibirske obali so le majhen nje del. Drugačna pak je srednja in južna Sibirija, ki sega do Tianšana in altajskega pogorja. Doseganje pripovedi in pravljice o Sibiriji trosili so po evropskem svetu zgolj tujci, ki so z Urala doli z daljevidom gledali vá-njo, ali pa še morebiti to ne. Sevédá kar Rusi in nepristranski potniki o njej pišó, je gola laž, ki se jej morajo ušesa z debelo pavolo zatisnóti. Pri zapadnih narodih ostal je Sibiriji ta glas do poslednjih let, češ da je vsa Sibirija nepremerljiva planjava, smradljiva mlakuža in močvirje, kjer bi bil človek v zadregi najti spomladi ali po letu, kedar se pričné tla otajevati in sneg kopneti, prostorček, kamor bi lahko stopil brez strahú, da bi se vá-nj do vratú ne udril. Taka pravijo, je neki Sibirija po letu, po zimi pak je že itak vse zmrzlo in trdo kot rog.

Drugače pak se izjavljajo ruski glasovi. Takoj onkraj bogatega Urala odpré se velikanska sirska planota ob Obi in njenih silovitih pritokih. V tem delu je Sibirija prava planjava, kjer se popenja črez njo le tú pa tam kak holmec ali hribček. Od Urala sega ob obeh straneh Obe do Jenizeja ali vsaj do gorskih grebenov, ki ločijo Obine vode od Jenizejskih. Drugačen pak je svet onstran Tunguske, hribovit in celó gorat kraj, ki postaja tem bolj hribovit in tem bolj gorat, čim več je od Jenizeja oddaljen. Ta svet, ki se razteza preko 30° ali tako daleč, kakor je od Hammerfesta, najbolj proti severu ležečega evropskega mesta pa do Carigrada, zove se zapadna Sibirija.

Ob bregovih severnega ledenega morja pričénši vzdiguje se svet proti jugu bolj in bolj. Ti bregovi in pokrajine do polarnega kroga so vsaj sedaj za človečanstvo brez veljave, ker so v večni sneg in led vkovane. A takoj pod polarnim krogom prične se po malem sibirski gozd, ki se gledé divjosti in impozantnosti v nekem oziru lahko skuša z ameriškimi pragozdi. Ko so zašli Rusi prvíkrat vá-nj, morali so si s sekiro v roci pot skozenj delati. Rés v sibirskem pragozdu ne rastó po 30 metrov visoki drevesni velikani, kakor po misisipskih ravninah, a očem in sren ngaja bolj. Dr. Finsch, ki je prepotoval l. 1876. vso Sibirijo, trdi, da spominjajo sibirski gozdje s svojim spomladi in po letu s pisanim cvetjem posutim grmovjem, z gostimi šumami visokih vrb, s svojimi marogastimi brezami in vitkimi topoli, z dišečimi smrekami in temnimi

jelkami na velikanski park, ki bi ga takó lepo in mikavno ne znal izumiti najspretnější vrtnar. Od evropskih gozdov loči se v tem, da je pri tleh gozd kakor ščet, koder je brezi sekire nemogoče dalje priti. Trgovina z lesom iz teh gozdov obogatila je že marsikterega podjetnika.

Ti pragozdi so stanovališča neštevilnih živalij kožuharjev, zaradi katerih so se Rusi baš podali v ta takrat popolnoma nepoznani svet. Sibirski lovci zasledujejo tú neštevilne jate medvedov, lisic, sobolov, kun, hermelinov, veveric itd. Tu mrgoli vse srn in jelenov, v Altaji mošusev, antilop in drugih živalij, ki se podajajo po letu od tod proti severu na pašo.

Različni od teh gozdov so altajski kraji. Lepših, bolj romantičnih krajev, kakor so oni v Transbaikalskem, ne nahaja se skoro nikjer drugje, ne v Evropi, celó v severnej Ameriki ne. Tako poročajo Nemci (Petermanns Mitth. 1857. 122.), ki se jim ne smé očitati, da so prijatelji Sibirije. Raznovrstno menjajo se gore z dolinami, in temu še pridenite košato hoholjajočo vegetacijo, ki pregrinja gore in doline z težkim pisanim prtom. Tabune in jurte (koče sibirskih narodícev) razmetane so bizarno po deželi; tú se pasó ovce, tam ženó čredo velblodov napajat, tam zopet jezdi krdelo Burjatov s svilenó obleko opravljenih h kakej veselici ali svečanosti.

V novejših časih vnela se je kaj živa trgovina s sibirskim tudi za tesanje ladij pripravnim lesom. Iz zapadne Sibirije jel se je les v poslednjih desetih ali dvajsetih letih o gorkih poletjih celó v Evropo izvažati, če so se bregovi severnega morja iznebili ledenih skladov. Že l. 1868. vozilo se je po Obi štirideset parobrodov, ki so mimo žita prevažali tudi les.

Odkod pa je žito v Sibiriji?

Imenovani gozdje, ki se prično kmalu pod polarnim krogom segajo po sredi Sibirije od Urala do Kamčatke. V obče je ta gozdnati pas kakih 100 milj širok. Na njegovej južnej meji pak se prične rodovitna in deloma obdelana zemlja, ki spremlja gozde do iztočnega tihega morja. Na tem kakih 60—80 milj širokem poljedelskem pasu, ki je pogrnjen po južnej Sibiriji, leže največja sirska mesta; od tod se vleče trgovska pot od Japana in Kitajskega do Moskve in Petrograda. Neizrečeno je rodoviten ta svet. Prst je črna in mehka, 3—4 čevlje debela ter nosi petnajsteri do dvajseteri sad. Osem do deset let je ni treba gnojiti, in vzlasti ob rekah in potokih ponaša se poljedelstvo neverjetno dobro. Tú sem vró Rusi že več let in celó Nemcem diši sibirsko žito. Ni ga mesta ali večjega kraja v Sibiriji, kjer ne naletiš na eno ali več nemških družin. In dobro se jim godi. Okoli velikih sibirskih mest so vsi prebivalci bogataši. Oficialni izkaz sirskega statističnega odseka javlja, da je mnogo Sibircev, ki imajo po 1000 konj, 600 do 800 goved in 2000 ovac.

Kedar se je polje utrudilo, popusti ga sibirski kmet, da ga plevel zaraste čez in čez, a on obseje še nerabljeni svet. Saj ga je obilo. Okoli

Tobolska, Krasnojarskega, Tomska raste vse evropsko žito. V juliji in avgustu zaživi nepregledna planjava v krasnem pisanem cvetu, po velikanskih njivah pak rumeni pšenica, rž, ječmen, oves, prosó, ajda, mak itd. Tudi dišečih sadežev ne manjka. Nekteri sibirski kmetje obsejejo več oralov zemlje s timijanom, janežem, pelinom itd. V Amurskej provinci na pr. je poletje tako gorko, da dozoré breskve, najslastnejše hruške in zlahtno grozdje. Sadje je tú tako sladko, da se od soka prsti sprejemajo, in trava zraste čez dva metra visoka. Okolica semipalatinska zove se „sibirska Italija“, kjer rastó breskve in okusna divja jabelka. Med Obo in Irlišem ležečo planjavo „Baraba“ zove Middendorf naj srečnejši prostorček na zemlji. „Očaran vsled nepremernih krasnih travnikov in bogatega polja, zaklical sem vaščanom, ki so me prijazno sprejeli, da so naj srečnejši ljudje pod solcem, ker smejo v takem raji stanovati.“ Njegovemu vprašanju, ali nimajo morebiti kljubu temu vendar kakih teženj, odgovorili so: Mi ne moremo vsega pod plug in koso spraviti. Pridita ti in tvoj sin k nam, naselita se pri nas in dali vama bomo zemlje in kar vama bode sicer treba, kolikor bode ta želela. — Trava ob rekah je tako visoka, da se njeno latje jedva doseže. Sredi teh bogatih travnikov stoji tu pa tam raztreseno 3—4° visoko vrbje. Dalje od rek utone človek v gostej travi, a jedva tretjina tega bilja je prava trava; kajti tú poganjajo najraznovrstnejša visoka zelišča, ki so z nekim slakom tako gosto prepletena, da mora človek po kakih sto težavnih korakih odjenjati od daljne hoje ter se po napravljenem tiru vrtni iz te goščave. Kjer pa je mogoče sklonoti se z glavo čez to rastlinstvo, zagledajo se v daljavi po travnikih raztrošeni manjši in večji gozdiči.

Sibirsko poljedelstvo naj bi le ne bilo na tako nizke stopinji! Obdelovanje je le površno; sedaj se obseje ta, sedaj oni prostor, in kedar se le količkaj čuti, da hoče polje pojemati, popusti se brzo. Kljubu temu pa se izvažajo že sedaj, da si je tudi komunikacija težavna in slaba, nad 70 milijonov sibirskega žita na Rusko. Naj bi Sibirija ne imela nobenega drugega bogastva v sebi kakor rodovitna tla in velikanske gozde, bila bi za Rusijo neprecenljive vrednosti. Minolo ne bo dolgo, ko bode sibirsko žito lahko z ameriškim tekmovalo, kedar bodo jele prepregati železnične proge ta velikanski svet. Čas ni več daleč, ko se bode curek ljudskega preseljevanja, ki tišči sedaj proti zapadu v severno Ameriko, zasakal proti iztoku ter poplaval vso Sibirijo, kjer se nahaja več in če ne bolj, vsaj gotovo tako rodovitne zemlje!

A mimo rodovitnega polja, dragocene kožuhovine in obilnosti rib blagoslovljena je Sibirija z rudninskimi zakladi, kakoršnih nima nobena dežela vsega sveta. Bogati obeti sibirskih rudnikov so že privabili obilo ljudstva semkaj v gozdne samote. Mesta ne rastó dosti drugače, kakor v Zjedinjenih državah. O mestu Ropalu na pr. ni bilo pred 40 leti ne

duha ne sluha. Le en piquet kozakov je ležal tam, sedaj je za trgovino eno najvažnejših mest. Do l. 1863. preselilo se je v Sibirijo 9180 ljudi, l. 1864. prišlo jih je 720, ravno toliko leta 1866., l. 1867. pak 3425 (Petermanns Mitth. 1856. str. 217. in 1868. str. 345.). Kjer so se zasledili bogati rudniki, razvila se je delavnost, kakoršna je bila v Sibiriji do sedaj nepoznata.

Odveč bi bilo vse sirske zaklade posamezno naštevati, ker njihova obilost je obče znana; omeni pa se naj, da se nahaja v Altaji, v južnej Sibiriji torej, največja zaloga premoga na svetu v zvezi z veliko množino raznih kovin. V razvitku modernih narodov pokazal se je zanimiv slučaj, kako zelo je bogastvo njihovo odvisno od premoga. Doživeli so to Angleži, ki jim je narava poskrbela v zvezi z železno in drugo rudo bogate premogove zaklade. Doživeli so to Amerikanci; ravno v onih krajih, kjer so najbogatejši premogovi zakladi, razvila se je industrija, razcevela so se najbogatejša, največja mesta. Nasproti pak čutijo na pr. na Laškem, kjer premoga ni, da svoje industrije in s tem narodnega blagostanja ne morejo potisniti na tako stopinjo, kakor storé to drugi narodi. Sibiriji, ki ima največjo zalogo premoga na svetu, sme se že sedaj najlepša bodočnost obetati.

Po Evropi se je razširila misel, da živé v Sibiriji zgoli ljudje na najnižjej stopinji omike, da so njihova stanovanja bolj živalskim brlogom, nego hišam podobna. Da Jakuti, Tunguzi, Samojedi, Čukči itd. ne živé po salonih ter ne stopajo po parketih, to je res, ali zavoljo tega pač še ni vsa Sibirija ledena, divja samota! Norveški potnik prof. Kristof Hansteen piše o Sibircih, da so celó snažen ljud. Njihova stanovanja so v pravem pomenu besede izrezljana. Z velikimi noži strgajo tla in stene, okna in klopi, tako da so vedno novim podobne. V nekej sirske in sicer kmetske hiši videl je kuhinjska tla z volnatimi prti pregrnena; klopi in mize so bile postrgane in tako bele, da njegov sluga ni smel v kuhinji posode za čaj čediti, ampak zvunaj na dvorišči. Gospodinja, pri kateri sta Hansteen in njegov sluga stanovala, zapazila je bila en pot, da se je na hodniku pred Hansteenovo sobo nekoliko čaja polilo. Pokazala je rujavo pego na tleh Hansteenu ter zahtevala, naj se takoj postrže; sluga pa je moral odslej mašino za čaj vedno v nekej večjej posodi v sobo nositi, da ne bi se kaj takega v novič pripetilo.

Atkinson se je čudil na svojem potovanji sibirskim mestom ter naštel na pr. v Irkutskem na tako izboren okus v zgradbi mesta in njegovih palač, kakoršnega je v mnogih evropskih mestih pogrešal. Njegova sodba je, da živé mestjanski Sibirci zelo bogato, dovolijo si lahko marsikak luxus, ki je v Evropi nemogoč. V Jakutskem udeležil se je obeda, kjer so veliko omizje zgoli s francoskim in španskim vinom preskrbeli. Kdor hoče zvedeti, kako živi sirska gospoda, čita naj Hansteenov potopis po

Sibiriji (Reiseerinnerungen aus Sibirien). Utis, ki so ga sibirska mesta napravila ná-nj, je bogat, eleganten in okusen. Uzrok temu je, da zahteva ruska vlada, naj se vsa javna poslopja po Sibiriji gradé po načrtih, ki jih izdaje v posebnem albumu petrogradsko ministerstvo. Po vsem Norveškem, pravi Hansteen, nahajajo se jedva 2 ali 3 cerkve, ki se smejo gledé zvananje dostojnosti in lepega utisa s cerkvami sibirskih vasij primerjati.

(Konec pride.)

Epiške indske pripovedke in pravljice.

Priobčuje *K. Glaser.*

XI.

Šivova ženitev.

Himálaja, bog znanega gorovja, imel je za svojo ženo Meno, lepo hčerico Párvatí imenovano, ki je po svojej izvanrednej lepoti med indskimi deklicami zaslovela. Nárada, posel bogov, zapazi jo in takoj odloči, da mora postati ta devojčica Šivova žena, kajti ona je prè edina bogu primerna soproga. Šiva je bil prav za prav vdovec; zakaj njegova prva žena mu je bila v ogenj skočila, ker ni hotel k nekemu darilu povabiti njenega očeta Dakša, dasi je vse druge bogove bil prav prijazno na daritveni obed povabil. Žaloval je tedaj Šiva in bridko pokoro delal.

Oče Himálaja pa je bil s to nakano Náradovo do cela zadovoljen in je zapovedal Párvatíci, naj se poda s svojimi tovaršicami in prijateljicami na goro, kjer Šiva premišljuje ničemurnost sveta, in naj ga prav lepo počasti.

V tem času je neki demon, Táraka, svet hudo mučil; v tej stiski so ljudje celó pozabili bogovom darovati. Raditega so se podali bogovi k najvišjemu bitju, k Brahmu in ga prosili pomoči; Indra je razlagal njih žalostni položaj. Prijazno jih posluša Brahma in obljubi pomoč; pomagati pa more samo Šivov zarod, Šivov sin. Vsled tega ide Indra h Kāmu, bogu ljubezni in ga prosi podpore pri tem opraviilu. Hitro se poda Kāma na goro Himálaja, kjer dela Šiva trdo pokoro; spremljata ga pa njegova žena Rati in Madhava, bog pomladi. Ko pride ta mala izborna družbica na goro, obleče narava svojo najkrasnejšo pomladansko opravo: rožice cvetó in razprostirajo svojo vonjavo, ptičice prepevajo, da se mora srce človeku zaigrati rajske lepote. Šiva pa je še vendar globoko zamišljen in ne briga se za lepo naravo. Že omaguje Kāma, kar se Párvatica prikaže; to dá Kāmu nov pogum. Nandin, poveljnik Šivovega spremstva, ktero je molé in v spoštljivej daljavi opazovalo zamaknena

Šiva, naznani svojemu gospodu, da je Pārvatica došla slavit ga. Njeni spremljevalci posujajo tla z rožicami, in Himālajeva hčerica se lepo nakloni Šivu. Bog se jej spodobno zahvali in v povračilo za poklon jej želi udanega moža. Ko Šiva lepo sramežljivo deklico opazuje, ki svoje naklonjenosti njemu nasproti ni mogla prikrivati, začne v svojem trdem sklepu omagovati. Sam hitro zapazi to izpremembo v sebi in se pazno ogleduje, od kod bi utegnola prihajati. V tem hipu pa zagleda boga ljubezni in zažene ná-nj iz svojega tretjega oka v čelu uničevalen ogenj: takoj se izpremeni Kāma v pepel. Šiva izgina in Himālaja nese svojo hčer na dom. Globoko užaljena se prepusti Rati bridkej togi in zdihuje po milem soprogu.

Pārvatī, prepričana po bridkej skušnji, da jej krasno telo ne pomaga k temu, da bi se izpolnile skrivne želje, hoče se posvetnemu življenju odpovedati in pokoriti se v samotnej puščavi; niti oče niti mati je ne moreta odvrniti od storjenega sklepa.

V tem trenutku se prikaže neki puščavnik, ktereга Pārvatī prijazno sprejme. Ta mož hoče zvedeti, zakaj je ona sklenola tako ostro pokoro delati. Ker noče ona sama povedati tega, namigne prijateljicam, naj one govoré. Te družice pa tujcu vse brez okolišev razodenejo.

Da bi njeno ljubezen do Šiva skušal, grdi on tega boga in črni, kar se le dá. Ona ga pa toplo zagovarja in mu veli, naj se pobere, če noče nehati s takim blebetanjem. To je tujega puščavnika prepričalo, da Pārvatī resnično ljubi Šiva in on se jej dá spoznati, da je sam Šiva. Zdaj se pokaže sedem ršijev s svojo ženo Arundhati. To krasno soprogo, ki je bila vsem skupna, zapazivši, želi si tudi Šiva žene; kajti blage žene so vsemu lepemu dejanju pravi povod, kakor uljudni pesnik Kālidāsa pristavlja.

Zdaj naprosi Šiva ršije, naj gredó v mesto Ośadhiprastha, v prestolnico kralja Himālaja, snubit zá-nj Pārvatico, kajti bog sam želi imeti zarod s Himālajevo hčerico.

Tej želji ustrežejo ršiji in se podajo k bogu silnega gorovja. Spremljevan po svojej soprogi in hčerici pride jim Himālaja spoštljivo nasproti in se globoko prikloni. Vpraša jih, kaj želé. Ko vestno in natanko razloge svojega prihoda povedó, zarumeni sramežljivo Pārvatica in se igra s cveticami. Z veseljem Himālaja privoli; da se tudi nežna Pārvatica ni branila, tega radovednim čitateljem ni treba še posebej razlagati. Tri dni pozneje je bila poroka.*

To je kratek obsežek Kālidāsove epične pesni: Kumārasambhava.

* Ker utegnem ob priložnosti posebej govoriti o svetkovinah ženitvanjskih v Indih, ne bodem tukaj slovesnostij pri poroki na drobno popisaval.

Potovanje po svetovih.

Spisal *Rajmund Čuček.*

Človek je sčasom iznašel najpripravnejša sredstva, s katerih pomočjo se lahko jako hitro premika od kraja do kraja po celej zemlji ter si od vseh strani ogleduje svoje prostorno bivališče. Spoznal je na ta način že natanko vse razmere zemljinega površja, razjasnil si vse prirodne prikazni, tako da se sme rés smatrati nje pravim lastnikom. Če se pa kvišku ozre, zapazi nad seboj ogromno število drugih svetov, pravih čudežev, kojih ne bode nikdar mogel tako natanko preiskati kakor svoje domovje. Kar o njih vé, spoznal je samo po vestnih opazovanjih in bistroumnih sklepih. Ako je sploh človeštva um zanesljiv, je vse to zá-nj veljavno in resnično, kakor če bi se bil o istinitosti prepričal s svojim tipalnim čutom.

Kako bi se pa potovalo po teh svetovih? — Astronomija nas seznanja z marsikterimi stvarmi, po katerih se dá tako potovanje dovolj natanko določiti; v zadregi še je samo zaradi primernege voza ali stroja, ki bi nas po praznotah vozil v velikanske daljave. Tej zapreki pa lahko pridemo v okom, ako mi dragi bralci dovolijo, da se upreže naš duh, ki je bajè mnogokrat krepkejši od telesa, ima pa še tudi za potovanje posebno prednost, da je silno hiter. O pravem času hočemo se vestno spomniti svojega telesa in ozirati se ná-nj, kakor na zemlji.

Vse je pripravljeno za odhod. Še enkrat stisnemo svojim roko, še enkrat se ozremo na ljube nam kraje, ki jih zapustimo za nekaj časa, morda za vselej, če nam osoda ni mila. Pa kdo bi vsekdar mislil na nesrečo, ko se podá na potovanje; ne prišel bi sicer še ne od domače hiše do sosedove. V naši družbi tudi ni nobenega trepetljivca, pogumen „naprej“, in mi začutimo, kako se nam trdna tla odmaknejo izpod nog. Dvigaje se kvišku vidimo pod seboj zbrane sorodnike in prijatelje, kako nam še s klobuki in prti vihté zadnji pozdrav. Kolikor više dospemo, tem manjše se vidijo osebe, ki smo jih zapustili. Že ne slišimo več njihovih glasov, ne moremo jih več ločiti eden od drugega; vsi skupaj se nam dozdevajo neka temna tvarina, ki se zmirom bolj zmanjšuje in krči. Celó isto prikazen zapazimo pa tudi pri gorah, rekah, mestih itd., ki se med seboj vedno bolj približujejo. Z nami se vzdiguje tudi balon, ki nas hoče spremljati; pa kar na enkrat obtiči, in nič ne pomaga vse naše prigovarjanje, naj ostane v naši družbi. „Sape mu je zmanjkalo,“ oglasé se nekteri izmed nas gledaje s sočutjem na balon, ki se začne zopet zemlji bližati in nam precej izgine izpred očíj. In rés bila je taka; kajti zrak je na kvišku od plasti do plasti tanjši, torej tudi lažji, in plin, s kojim je bil balon napolnjen, ni bil več lažji od zraka, v katerem je

plaval. Tudi mi že začutimo v tem kraju nekako tesnobo ter sopemo hitreje, ker naša pljuča dovolj zraka več ne dobivajo.

Čez nekoliko časa pa dospemo do kraja, kjer nam zraka popolnem zmanjka. Tukaj — kakih 15 milj nad zemljo — je torej meja za vsako živo bitje, kajti brez zraka ni nobenega telesnega življenja. Naš duh pa prekorači tudi to mejo, in zdaj se mu odpre neizmeren prostor, v katerem se nahaja ogromno število novih svetov, plavajočih v silno tanke, nevidljive snovi („eter“ imenovane), ki se nahaja povsod v tem neskončnem prostoru in tudi v našem zraku, ki pa mesto njega ne zadostuje za telesno življenje. Po njej se razprostira na vse strani solnčna svetloba, po njej prihaja tudi do zemlje.

Ker nam je mesec najbližji svet, hočemo ga tudi najprej obiskati, da si nekoliko natančneje pregledamo naše zemlje vztrajnega spremljevalca. Dvigajoč se proti njemu, ozremo se še enkrat na zemljo. Prikaže se nam že kot velika krogla, zavita krog in krog v megleno tvarino, ki vedno bolj temni proti zemljinemu površju, ob robu pa jasni. Čim bolj se približujemo mesecu, tembolj raste njegova velikost, tembolj se zmanjšuje zemlja za nami. Že smo prišli do kraja, iz katerega vidimo oba sveta v pedobi velikih balonov. Pa kako se začudimo, ko 37.000 milj oddaljeni od zemlje zapazimo, da smo celó brez vse teže. Že poprej smo se čutili lahknejše in lahknejše, čim više smo prišli; a zdaj je naše telo rés čisti duh. Saj pa tudi ne more drugače biti, ko je zemljina privlačnost na nas v tem kraju celó tolika kakor mesečeva.*

Tukaj se hočemo še enkrat nekoliko pošaliti z zemljani, predno se preveč ne oddaljimo od njih, ter poskusimo palico spustiti na zemljo. A ona nam ne pade iz rok, dasi je ne držimo več; kajti tudi na njo uplivata z enako privlačno močjo zemlja in mesec. Mi sami bi se ne mogli premakniti s tega kraja niti naprej proti mesecu niti nazaj proti zemlji. Naš duh pa ne pozna takih zaprek; urno se dvigne tudi čez to mejo, in ko še prehiti 13.000 milj, stopimo na površje novega sveta. Radovedni si ga začnemo ogledovati; saj smo že mnogokrat hrepeneli po njem in ga celó slavili s pesmicami. Vendar kako bridko se iznenadimo, ko zagledamo pred seboj samo skalnato gorovje in puste planote! Nobene rastline, nobene živalice nikjer ne zapazimo, naj se še tako trudimo. Otožni zakličemo z vso močjo v to strašno pustoto, morda se vendar

* Če zaznamenuje M cele zemlje, m naših teles tvarino, D pa njih težišč oddaljenost, je zemljina privlačnost (po Newtonu): $\frac{M.m}{D^2}$, ki upliva na nas. Tako je tudi $\frac{M'.m}{D'^2}$ privlačnost, s katero na nas upliva mesec, ako zaznamenuje M' njega tvarino in D' oddaljenost njenega težišča od našega. Ko je $\frac{M.m}{D^2} = \frac{M'.m}{D'^2}$, privlačuje nas zemlja z isto močjo kakor mesec.

prikaže kakoršnokoli bitje; pa joj, strahú se stresemo, ko še svojega lastnega glasu ne zaslišimo ne. Mesece ne obdaje namreč zrak kakor zemljo; torej se tudi naš glas še toliko ne more širiti, da bi prišel od naših ust do ušes. Ker pa na tem svetu ni zraka, ne more tudi vode biti na njem; kajti voda se precej spuhiti, ako ne tišči na njo zračni tlak. Brez vode pa ne more biti nobenega organskega življenja, tudi ne če bi še lahko pomanjkovalo zraka. Céli ta svet tedaj pokriva v istini mrtvaški prt, ki nas naudaje s strahom in grozo. In vendar si še hočemo ta svet natančneje ogledati, ker smo se že potrudili do njega. Pri hoji se čutimo jako lahke in hitre.* Brez vsega truda skočimo na 6—7 metrov visoke holmce in tudi čez toliko metrov široke propade, kar nam tukaj jako koristi; kajti povsod, kamor sega naše oko, vidimo gorata skalnata okrožja, iz kojih središč so na vse strani napeljene steze podobne velikim trakovom; to so gotovo ostanki nekdanje lave, ki so jo že pred davnim časom izbljuli v onih središčih bivši vulkani. Ko prekoračimo takov skalokrog, zagledamo v planoti dolg, nepravilno se vijóč rov, ki je suhim zemeljskim strugam najbolj podoben. Tam kjer se zavije okoli strme skale, je tudi dosta globlji, celó kakor nahajamo v naših rekah zemljo podkopano na takih krajih. Razven teh znamenj najdemo še drugih dovolj, da je mesec imel nekdanj vodo, ktere se je pa sčasom iznebil. Tudi zapazimo, da toplota na tem svetu vedno bolj raste. Mesečni dan je še nekoliko daljši kakor zemeljskih 14 dni. V tem času pa solčni žarki neprenehoma hudo pripekajo na golo skalovje, ki se ne more ohladiti po nobeni sapi, nobeni padavini. Še le ko preteče dolgi dan, preneha polagoma strašna vročina.

Vse to nahajamo na polovici proti zemlji obrnenej. Miče nas še pa druga polovica, ki se ne more nikdar z zemlje videti; ali precej se prepričamo, da je bila naša radovednost celó neopravičena; kajti zemlji odvrnena polovica je v obče prvej podobna, saj pa tudi ni nobenega uzroka, da bi bila drugačna.

Pa pustimo teh krajev tužnost, s kojo bi se nikdar ne mogli sprijazniti, in podajmo se na druge, morda srečnejše svetove. Najprej obiščimo največji, iz zemlje vidljivi svet, ki je našemu domovju jako

* Mesečeva privlačnost do nas je zdaj $\frac{M'm}{R'^2}$, če zopet značita M' in m tvarini,

R' pa mesečev polumer, ki je zdaj obeh težišč oddaljenost. Cela mesečeva tvarina, ktero si hočemo misliti enakomerno razredjeno, upliva namreč na nas, kakor če bi bila združena v njegovem središču. Zemlja nas na svojem površju privlačuje z močjo $\frac{Mm}{R^2}$, ako je R nje polumer. Ker je pa mesečeva tvarina M' nezdatna v primeri z zemljino M , je prejšnji kvocijent blizu 6 krat manjši od zadnjega; potem se čutimo tudi mi blizu 6 krat lahkeje.

imeniten in upliven dobrotnik. Raditega ga tudi navadno edinega imenujemo „solnce“, dasi zasluži še to ime tudi mnogo drugih svetov, nepremičnice imenovanih, ker imajo lastno svetlobo. Dvigaje se proti solncu vidimo za sobój velik in majhen balon, ki se obá z dovoljno hitrostjo v velikem loku tako naprej premičeta, da se manjši na čuden način in še hitrejšje vrti okrog večjega. Oba sta nam že dovolj znana; večji je naša zemlja, manjši pa nje mesec. Med potjo nas dohité gošče večjih in manjših teles, pravi roji, ki so kmalu redkejši, kmalu gostejši, a vsi leté v velikih lokih s silno hitrostjo proti solncu. Vsi so med sobój v nekej zvezi ter se vrté okrog solnca v velikanskem kolobarji. Vsako telesce se vrti okrog lastne osi, vrh tega pa še manjša zopet okrog večjih, tako da vse skupaj in eno skozi drugo vrši in mrgoli. Ta telesa so „meteori“, izmed katerih tudi sem ter tja kak odpadnik prifrči na zemljo, ako se jej je preveč približal v svojem blodenji, tako da ga je zmagala njena privlačnost.

Predno pa dospemo do solnca, srečamo še take velike potnike, kakor je naša zemlja. Premikajo se kakor ona po stalnih potih okrog solnca; torej jih z našo zemljo vred imenujemo „premičnice“ ali „planete“. Prva taka premičnica, kojo srečamo, je Venera, naša večerna ali jutranja zvezda. S prijaznim obličjem stopi pred nas in nas obsije s prekrasno svetlobo. Podoben je ta svet našej zemlji, kajti zavrt je v gost zrak, in na njem lahko celó natanko razločujemo morja in kopno, gore in doline. Tudi po velikosti jo skoro doseže, kajti njegov polumer je samo za $22\frac{1}{2}$ milj manjši od polumera naše zemlje. Vendar je na njem razlika med poletjem in zimo nekoliko ostrejša nego v našem domovji; kajti njegova os, okrog ktere se vrti, je proti solncu bolj poševna kakor pri naši zemlji. Ta svet je solncu za 5.000.000 milj bliže kakor zemlja; torej ima gotovo še enkrat toliko svetlobe in gorkote.

Od Venere kakih 7.000.000 milj naprej proti solncu srečamo še eno premičnico, ki jo imenujemo „Merkur“. Ta svet ni dosta večji od zemljinega meseca. Srednja njegova oddaljenost od solnca je samo 8.000.000 milj; zato je tudi solnce ná-nj najbolj upliva, tako da se najhitrejšje premiče. V vsakej sekundi prehití $6\frac{7}{10}$ geogr. milj, torej za $2\frac{6}{10}$ milj več kot naša zemlja. Ker pa še njegova pot okrog solnca ni toliko kakor zemljina, preteče jo že celó v blizu 88 dnevih. Po takem minejo na njem še več kakor 4 leta, med tem ko na naši zemlji samo éno leto preteče. Če bi se hoteli na tem svetu naseliti, našli bi sicer zrak kakor na Veneri in naši zemlji, doživeli bi 4 krat toliko let kakor v svojem domovji, a vendar bi ne bili nikakor zadovoljni, ker je na njem že gotovo 7 krat tako vroče kakor na zemlji. Tudi bi nas nadlegovala presilna svetloba, za katero ni stvarjeno naše oko. Prepustimo ga torej njegovej osodi in hitimo naprej proti solncu.

Že z Merkurja smo ga videli kot popolno kroglo, gotovo 7 krat toliko, kakor se vidi iz zemlje. Pa kolikor bolj se mu bližamo, tem veličastnejše se nam razkrivlje po svojej velikosti in bliščečej svetlobi. Radi verjamemo zdaj astronomom, da ima $1\frac{1}{4}$ milijonov krat toliko prostornine kakor naša zemlja, da je pa samo 320.000 krat težje od nje. Njegove tvarine gostota znaša torej samo bizo $\frac{1}{4}$ od zemljine. Zdaj tudi lahko natančneje vidimo, da je solnce žareča tekočina, ovita z žarečim soparjem. Oddaljeni smo še sicer dovolj, pa vendar že čutimo nepretrpljivo vročino, po kojoj smemo soditi, da je na solnci gotovo 27.000° gorkote. Na solnčnem površji zapazimo, kako se delajo penéči holmei, iz katerih se s silno hitrostjo (5 do 8 milj v sekundi) dvigajo mnogo tisoč milj visoki plinasti stebri, ki so med seboj različni in sem ter tja čudno razviti. Imenujemo jih solnčne „pertuberance“. Če bi se vrgla naša zemlja v nje, igrali bi se z njo kakor morski valovi z leseno kroglico. Sicer pa zapazimo, kako je cela solnčna atmosfera silno razburjena od strašnih viharjev, s kojimi v primeri so vse zemeljske nevihte samo rahli dihljeji. Velikanski temni oblaki, ki se tudi vidijo z zemlje, — najbrže pepelni prah — podijo se od vzhoda proti zahodu po celem solnci in nam dajejo povod, da mislimo, da se bode morda s časom ohladilo tudi naše solnce, česar pa še zdaj v njegovej bližini nikakor ne čutimo.

Lahko se izprevidi, da si zaradi takih neugodnih razmer želimo zopet hladnejših krajev. Torej se vrnemo in hitimo v nasprotnoj meri s hitrostjo, ktereje je samo naš voznik kos. Brez pomude na že znanih svetovih in ne oziraje se na razne prikazni, koje smo poprej občudovali, dospemo zopet do naše zemlje. Vendar še nismo z vsem zadovoljni, kar smo že videli. Misel, da najdemo morda kaj ugodnejšega v nasprotnoj meri, ne dá nam mirú; saj se bomo zdaj vedno bolj oddaljevali od solnea, ki nas ne bode več moglo tako silno peči. Urno se torej vzdignemo in pomikamo proti svetu, ki je našej zemlji prvi sosed, od solnea pa že za skoro 12 milijonov milj bolj oddaljen. Ime mu je „Mars“. Tudi njega najdemo obdanega z zrakom in meglami, ki so nam v dokaz, da mora tudi na njem biti voda. In rés zapazimo že velika morja, iz kojih se dvigajo brez gorovja kopne planote in otoki. Vsi so nekako podolgasti in ob konicih okrogli. Med morskimi prizori pa nas zanima posebno priliv (plima), ki je dosta silnejši od zemeljskega, ker ga še tudi naša zemlja pomaga pouzročevati. Mars je skoro za polovico manjši od naše zemlje. Da obteče solnce, potrebuje 686 dnij; éno leto na njem traje torej skoro tako dolgo kakor na zemlji dve. Njegova os je proti plani, v kojoj se premika, skoro celó tako nagnena kakor pri zemlji; torej najdemo tudi tukaj štiri letne čase. Sploh nahajamo razmere, po kterih spoznamo, da je od vseh premičnic ta svet našej zemlji najbolj podoben; samo svetlobe nima tolike, ker je od solnea že bolj oddaljen. Mars, naša zemlja,

Venera in Merkur so solncu najbližje velike premičnice, ki se od solнца čez 32 milijonov milj nikdar ne oddaljijo. Vendar še s temi nismo spoznali vseh solnčnih premičnic; na svojem potovanju najdemo še 4 druge velike svetove, ki se tudi stalno vrté krog našega solнца, pa v daljavi, ki je prejšnjim celó neprimerna. Radi te velike oddaljenosti pa jih imenujemo zvunanje, poprejšnje štiri pa notranje premičnice.

Velikansko daljavo imamo torej zdaj prehiteti, predno da pridemo do prve zvunanje premičnice, ki je v primeri z zemljo še več kakor 5 krat bolj oddaljena od solнца. Dozdeva se nam skoro neverjetno, da bi bil ta velikanski prostor med znotranjimi in zvunanji premičnicami popolnoma prazen. Rés tudi tú srečavamo svet za svetom, ki vsi urno tekajo v krogih oklepajočih se eden drugega, ali vendar so v primeri s poprejšnjimi silno majhni; kajti vsi skupaj — in gotovo jih je več kakor 120 — nimajo toliko tvarine kakor naša zemlja sama. Najmanjši, ki se med drugimi tudi veselo vrti, je kroglica, koje premer samo 3 milje meri. Na zemlji imenujemo te majhne svetove „planetoide“ ali „asteroide“. Astronomi so že konec preteklega stoletja spoznali, da najbližje zvunanje premičnice oddaljenost od solнца ni razmerna z oddaljenostimi, ki smo jih našli pri znotranjih. Iskali so torej v tem velikem prostoru po novih svetovih in zapazili z izvrstnimi daljnogledi tudi te majhne. Prvega so zagledali l. 1801. in dali mu ime „Cerera“. Od istega časa naprej do danes so jih marljivo iskali, ali mi se zdaj lahko prepričamo, da še niso vseh zapazili.

Pa kakor da bi nam bila ta telesca čas kratila, dospeli smo že do velikanske premičnice, ki je 107 milijonov milj od solнца oddaljena. Ker je med vsemi premičnicami največja, dali so jej astronomi primerno ime „Jupiter“. Njegova telesnina je za $\frac{1}{3}$ večja kakor vseh drugih premičnic skupna tvarina in zavzema 1414 krat toliko prostora kakor naša zemlja; njega teža pa je samo okoli 340 krat večja. Torej je treba še več ko 4 krat toliko tvarine od tega sveta, da dobimo isto težo kakor pri naši zemlji. Svoj pot okrog solнца prehodi še le v blizu 12 zemljinih letih. Tudi Jupiter je zavrt v zrak, po katerem se podijo veliki temni oblaki; tedaj ima tudi ta svet vodo in je po tem takem pripraven za življenje. Slučajno smo se spustili blizu ravnika na njegovo površje; silni vihar se nas poloti ter nas vrti s strašno hitrostjo od zahoda proti vzhodu. Pod seboj pa zapazimo razsrjeno morje; bučečih valov plosk in šum doni nam na ušesa, in zadovoljni smo, da najdemo na visokem obrežju varno zavetje. A naši udje so težki, kakor da bi bili iz svinca. Vse žile moramo napeti, da lazimo nekoliko korakov naprej; kajti tega sveta privlačnost mora njegovej teži primerno tudi 340 krat večja biti kakor pri naši zemlji. Solnce, ki se nam tukaj 5 krat manjše dozdeva kakor v našem domovju, zatonolo je ravnokar v krvavorudečem svitu. Kako pa zdaj ostrmimo,

ko se nam namesto énega meseca prikažejo zaporedoma štirje, ki med drugimi zvezdami razsvetljujejo nočno temoto.

Ker se pa tako težko giblremo, naveličali smo se hitro tega sveta in pomaknemo se 90 milijonov milj naprej do njegovega soseda „Saturna“. Ta premičnica, če tudi manjša od Jupitra, je še vendar 800 krat večja od naše zemlje, nje teža pa je samo 101 krat tolika; naše zemlje tvarina je tedaj 8 krat gostejša. Dnevi na Saturnu še niso niti tako dolgi, kakor naši poldnevi; kajti ta svet se že v 10 urah in 29 minutah enkrat zavrti okrog svoje osi; okrog solnea pa dovrši svojo pot še le v $29\frac{1}{2}$ zemljinih letih. Jako čudne spremljevalce najdemo pri tem svetu. Tukaj zapazimo celó 8 mesecev, ki ga vestno spremljajo pri njegovem potovanji. Vrh tega pa še ima ta svet poseben kinč, kojega nima nobena druga premičnica. Opasan je namreč okrog ravnika s prosto visečim velikim obročem, ki je, kakor se precej prepričamo, sestavljen iz mnogo posameznih obročev, torej je celi system. Dozdeva se nam, da je kakih 6000 milj širok in 30 milj debel. Ker najdemo tudi tukaj zrak, ki sicer ni tako gost kakor na naši zemlji, hočemo se nekoliko na njem pomuditi. Vsedemo se torej blizu ravnika, da bi si vse natančneje pregledali. Nebo se nam prikaže podprto z omenjenim obročem, ki ne more biti samo kak hlap, kajti njegova senca je jako temna. Če tudi zapazimo solnee visoko na nebu, vendar se nam dozdeva na tem svetu nekako temno, in mráz nas začne tresti po vseh udih. Ko se ozremo proti tečajema, vidimo vse kraje polne ledovja, ki sega sem ter tja daleč proti ravniku. Saj pa tudi ne more biti drugače, ako pomislimo, da v toliko daljavo ne morejo več solnčni žarki dohajati tako gorki in svetli kakor na našo zemljo.

Nočemo se torej več tukaj muditi; podajmo se naprej k njegovemu sosedu. Pa daljave, po katerih so ti svetovi ločeni eden od drugega, nahajamo vedno večje in večje. Zdaj nam je treba prehiteti že skoro 200 milijonov milj, da pridemo do tretje zvunanje premičnice „Uran“ imenovane. Od solnea je ta svet za celih 396 milijonov milj oddaljen. Dasi je dosta manjši od Jupitra, vendar še zavzema 90 krat toliko prostora kakor naša zemlja in je $14\frac{1}{2}$ krat težji od nje. Njegova gostota je torej vsaj 6 krat manjša od gostote, ki jo nahajamo pri naše zemlje tvarini. Svojo pot okrog solnea prebiti še le v 84 zemljinih letih in od solnea dobiva 400 krat manj svetlobe in gorkote kakor naše domovje. Vendar ne čutimo tu nikakega mraza, ko se mu približamo; kajti od daleč že zapazimo, da je tega sveta tvarina neka še žareča tekočina, koje površje se še ni ohladilo. Ne moremo torej nikakor misliti, da bi se mudili na njem. Predno ga pa celó zapustimo, ugledamo še prekrasen prizor, ki nas posebno zanima. Njegovi meseci, katerih ima tudi 8, ne spremljajo ga namreč v onej plani, v kterej se sam premika okrog solnea, ampak

virtijo se skoro navpik proti njej, tako da se nam dozdeva, kakor da bi v spiralki okoli njega krožili. Iz te prikazni pa smemo sklepati, da se ta svet sam skoro navpik vrti proti potu, ki ga hodi okrog solnea.

Po tej posebnosti, ki odlikuje ta svet, raste še bolj naše zanimanje, in radovedni hitimo naprej do zadnje premičnice, nad katero še vladuje naše solnce. Ime jej je „Neptun“. Treba nam je rés velike vztrajnosti, da dospemo do nje, kajti oddaljena je 620 milijonov milj od solnea, tedaj skoro 30 krat toliko kakor naša zemlja. Ta svet je še za malenkost večji in težji od Urana. Natančneje pregledavši ga pa izprevidimo, da je 95 krat tolik kakor naša zemlja, tehta pa samo 15 krat toliko, tako da se torej niti po velikosti niti po teži dosti ne razločuje od Urana. Krog solnea preteče svojo pot še le $164\frac{1}{13}$ zemljinih letih. Vendar se tudi tukaj ne moremo muditi, ker nam presilna vročina skoro sapo zapira. Od solnea ne dobiva ta svet niti tisoči del toliko gorkote kakor naša zemlja; zatoorej pa mora biti tudi ta svet še žareča tekočina, in nikdo ne more določiti tisočletij, v kojih se bodeta ohladila ta dva soseda. Solnce se nam prikaže v tej silnej daljavi samo kot zvezdica; zemlje pa ne bi mogli najti niti z najizvrstnejšim daljnogledom.

Nehoté nam pride na misel zemljanov velika bistrornost, ko občudujemo to celó skrajno premičnico. Spominjamo se namreč, da je l. 1846. v Parizu računar Leverrier pri preiskovanji nekterih nepravilnostij, ki so se zapazile pri Uranovem premikanji, našel po računih, da mora biti od Urana 224 milijonov milj naprej še svet, kojega Leverrier sam še ni nikdar videl; vendar je natanko določil njega lego svojemu prijatelju, astronomu Galleju v Berlinu. In rés Galle je z izvrstnim daljnogledom precej zapazil svet, kojemu smo se mi zdaj približali.

Dospeli pa smo sedaj do meje velikanskega prostora, v kojem gospoduje naše solnce. Vse, kar se imenuje tvarina, odvisno je pri svojem gibanji in premikanji posebno od njegovega upliva; ono vladuje v tem velikanskem kraljestvu. Vendar še nismo prišli vsemu prostoru do konca in kraja, ko smo v Neptunovej bližini; prostor se še razprostira na vse strani v daljave, koje so celó našemu duhu presilne. V njem so ustanovljena brezštevilna druga taka kraljestva s solnci in raznovrstnimi slugami, kakor smo to površno videli v svojega solnea kraljestvu. Najbližje tako drugo solnce je od nas že tako daleč oddaljeno, da potrebuje svetloba, ki v sekundi prehití 41.000 milj, najmanj 3½ leta, predno dospeje do nas. Ta daljava pa je še v primeri z drugimi prava malenkost, ki se sme popolnem prezirati. Takim neskončnim stvarjem pa ne zaupa več naš duh; plah se vrne na zemljo v svoj naravni delokrog ter si išče zopet v njem primerne hrane.

Slovenske besede v tirolski nemščini.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Kagkele, Ei, jajce, venetsk. *coco, cocolo*, ovo, Ei, rusk. *kuko*, slovašk. *koko*, jajce.

Karp (Ober-Etsethal), Halsbogen am Joche der Zugrinder; slov. *krp*, *krplje*, hölzerner Bogen.

Kauder, Werg, so man von Flachs oder Hanf heehelt; slov. *koder*, korotankoslov. *čoder*, po nemšk. Koroškem in tudi Tirolskem; *tschua-drat*, v Vorarlbergu: *tschudrig*, kraus, zerzaust; menda po tem pomenu: „Kauderwelsch“, ker je govorica mešana — čodrasta, eine zerzauste Sprache.

Klenken, eine Schlinge machen, novoslov. *kluka*, nemška oblika: *hlanca*, Schlinge.

Klupp, Klupp'n, Zwangholz, slov. *klupa*, isto, primeri: *klepam*.

Kôg, **Kôge** (Oberinntal), Pest, Seuche, Aas; slov. *kuga*, srednjejorenjenemšk: *koge*, Pest, je iz slovanščine.

Korte, Trupp (Prägraten, v Pregradi), slov. *krdo*, pa ne iz lat. *cohors*, kakor Schöpf misli. Prasorodne so goth. *hairda*, althd. *hërta*, agsk. *heord*, altnord. *hjørð*.

Koisc, Schirmdach im Freien zum Aufhängen der Garben, slov. *koza*, *kozolec*, Harpfe.

Kröb, Eingeweide von Thieren, po zmeni zobnika z goltnikom iz drob, drobovina; primeri tirolsk. *ilgkes* = *Iltiss* v nekterih nemšk. narečjih: *elledeis*.

Kravja imena na Tirolskem: *Muschga*, schwärzliche Kuh, primeri hrv. *muško*, Sommerrappe, *equus niger*; *zucka*, junge Kuh, slov. hrv. *čuha*, mlada krava; *moara*, črna krava, slov. *mavra*; *rizza*, dunkelrothe Kuh, slov. *rižza*, *riža*. Kravji pastir se veli: *paschebue*, pol slovenska pol nemška beseda: *paša*, Weide, in *bue*, Bube. Schöpf misli pri besedi *pasche* na fran. *page*!

Latschen, nasse, weiche Stelle, slov. *laka*, *leka*; primeri ime mužnatega in močvirnatega kraja med Siskom in Zagrebom: *Lekenjek*. Venetsko: *leccio*, Sumpf, Morast; Schöpf razlaga iz goth. *latan*, zaudern, srvisn. *laz*, nvisn. *lass*, *lässig*, a v nemščini glasniki *t*, *tt*, *ss* ne prehajajo v *tsch*; tudi bi bil utegnul odpasti labialec *m*, in *Latschen* je za: *mlačce*.

Lotschet, eingedrückt platt, tudi s popolno obliko: *plotschet*, slov. *pločat*, *ploča*, die Platte.

Matschen, quetschen, slov. mačiti, mečkati, mučkati, česk. mačiti, isto.

Nen, der Grossvater, diminutiv: nendl, kakor mandl in mann, ni iz stvisn. ano, der Ahn, kakor Schöpf misli, tudi ne iz stvisn. giano, gnano, srvisn. genene, cognominalis, kakor Lexer trdi, temveč iz nan Grossvater, nan, Grossmutter, v lužičkej srbščini: švabsk. nāhne, koroško-nemšk. nōne, noine, Grossvater, tudi v drugih slovanskih narečjih znano za razna poznamenovanja žlahte.

Obletzen (Unter-Pusterthal), gekochte ganze Rüben; slov. oblice, iz obel, rotundus, koroškonemšk. oblitzten.

Pallen (Oberinnthal), Abfälle des durch die Windmühle getriebenen Getreides, je sicer z latinsk. palea praserodno, ali gotovo preje iz slov. pale, pole, pelve, metath. pleve, Spreu.

Pfot (Etsch in Pusterthal), Mädchen, slov. puta, diminutiv. putica, venetski pufa, putana, eine üppig gewachsene Maid.

Pitschen, butschen, büttschen, püttsche, Weingefäss in Form eines abgestutzten Kegels, spada gotovo k severnoslov. boča, boč-ka, Weingefäss.

Planken, Bretterzaun, slov. planka, Zaunpfahl, malorusk. palanka, eine eingezäunte Ortschaft, korenika: pal, spalten, iz ktere poleno itd.

Plengkl, schwerer Prügel, slov. plenkel, staroslov. plakti, schlagen, litovsk. plėkti, schlagen, nemška sorodnica je: Fleck, der geschlagene. (Glej dr. Johannes Schmidt Vocal. I. 74.)

Pötsche, Höhle unter dem Felsen, slov. peč, pečina, Felsen, Felsenhöhle.

Pötschen, gebratene Rüben, koroškonemšk. Petschöten = pečena, pečetina.

Prebeten (Windischmatrei), Ringe aus Weidenholz, skaženo iz previtje, previti, winden, flechten.

Parlieskien, Prölassien, Herbstzeitlosen (evetlice), slov. prilesne, prileske.

Puchele, ein rundes kleines Brod, iz puham, dunse auf, buhtički.

Puchle (Lechthal), kleines ärmliches Vieh, to je puhla živina, slov. puhel, leer, kernlos.

Rajen, Tanz, slov. rajati; v Unterinnthalu „eine roj machen“ pomenja; einen Schwarm bilden, slov. roj, Schwarm.

Ram, rom, schwarzer Streifen, Russ (Pusterthal), ramme, rume, schwarzer Streifen an der Haut; zató rumel, rumal, schwarzgestreifte Kuh; slov. rama, rema, rusk. rama, Blösse, Streifen, ramešina, Grenzstreifen, Waldblösse, zató imena krajev: Remešina,

Remete, Remešnik. Muchar je besedo rumal, lisasta krava, razglasil za prakeltsko!

Rob, Bergrand, slov. rob, Rand, Saum.

Saggen, Weidefläche zum Gemeindegebrauch meist am Flussufer. Mej velenjenjeni prijatelj g. prof. Jülg v Innsbrucku mi piše, da se v bližini innsbruškega mesta na pobrežji reke Inn kraju pravi: Saggen; primeri rusko: saga, der erhöhte Platz längs eines Flusses, eine lange Sandbank.

Schützen (Unterinnthal), die Schalen der Hülsenfrüchte, po odpadu slovke je iz: ježica, Schale, Hülse.

Schurimuri, ungeschickt, mit diesem Wort wird auch die Grille angerufen; slov. ščurimuri, isto, ščur — ščurek, Grille, in muri, schwarz.

Schwapln, hinkend gehen, srb. švepati; isto označuje:

Schwadrn, slov. švedrati, hinkend gehen, švedravec, Hinker.

Spuchen, schnauben, blasen, slov. spuhati.

Stackl, Stock mit eiserner Spitze (Prägraten), slov. štekel, štekljača, na konci špičasta palica.

Strappln, abnützen, slov. strapiti.

Stuben, Vorschlag für Boden in Mühlen; slov. stub, srb. stuba, stube, stublina, truncus, scala ex arbore, behauener Baumstamm.

Stuedel, Unterdachboden, staroslov. česk. stodola, granarium, stvisn-stadal, horreum, je iz slovanščine.

Taber, Lager, Wagenburg, befestigter Ort, v vseh slovansk. narečjih, tudi v litovščini, toda ne iz magyarščine ali turščine, ker v 7. stoletji, ko že Slovane gotovo na Tirolskem nahajamo, ni bilo še Magyarov in Turkov v Evropi.

Tölkeln (verb. Pusterthal), von sogenannten Sternsängern, den Knaben, die mit einem drehbaren Stern im Gewande der h. 3 Könige an deren Vorabend herumgehen; menda iz staroslov. tlakovati, verkünden, deuten, erklären. Tölkner, ein solcher Sternsänger, = tlakar.

Trappel, Fangeisen, staroslov. rusk. srb. trap, Fanggrube, trapat, einzwängen, einschliessen, venetsk. trapola, Mausfalle.

Trientschen, weinerlich sprechen, srb. drečati, plärren, iz starejšega: drečati.

Troppet (Passeier), dicht gefüllt sein, slov. srb. trpati, dicht anfüllen.

Tschunnel, tudi srjn. Schwein, slov. čun-ka diminut. iz čuna.

Tschoagka, tudi zoaka, Mistjauche, slov. ceklja, Koth, Morast, za-cokati, beschmieren, beschmutzen, venetsk. zacihera, Koth, Schmutz.

Tschapet, zerrissen, zerlumpt, slov. capat, capast, isto, capa, Fetzen.

Tschauschet, ungeordnetes, struppichtes Haar; slov. čošat, čošast, litov. kušis, Behaarung, slov. košmider, Krauskopf. Primerjevanje z nemšk. zausen ni dopustljivo, ker se ta beseda tudi v tirolskeji nemščini čisto izgovarja.

Tschorre, Närrin, slov. čura, isto, rusk. čur, Klotz, primeri: du dummer Klotz.

Tulli, junger Stier, po pravem der Brüller, koroškonemšk. tullen, brüllen, slov. tuliti.

Turtschen, Knabenspiel, wobei man zwei Ostereier aneinander schlägt, slov. trčiti, trčljati, korenika trk.

Toll, gut, brav; v rusk. narečjih taly, gut, staroslov. toliti, beguten, tudi v švabskem narečji znano „tollessen“ = gut essen. Nemški toll ima nasproten pomen: rabiosus, insanus, furiosus.

Tschurtsch, tudi koroško- in štajerskonem. tschurtsch, diminutiv. tschurtschl, Fruchtzapfen der Nadelbäume. Vse primere Schöpfve iz bavarsk. zuschen, zutschen, zützen niso prikladne in ne poznamejujejo lastnosti tega imena. Tschurtsch se je izobrazilo iz koroškoslov. dialekt. sčuržč, in to iz šturžič = štoržič, der Zapfen, po istej izpremembí glasnikov, kakor v koroškonem. besedi: tschappein iz štap, ščap, tshorr iz štor.

Watten, Netz, tudi srjn. Watte, mreža, česk. vata, isto, iz korenike: vat, knüpfen, verbinden.

Zeiber (Unterinnthal), eine Art grüner Pflaumen, slov. cibara, isto (Murko, Gutsman).

Zamm, Sprossen, slov. cima, Keim, Sprossen, Vokal i v korot. narečji prehaja čestokrat v a.

Popravek. Ainschlizn (plur.), Stachelbeeren, ne ujema se z „anzolice“, Johannesbeeren. Te jagode imenujejo tudi ljudje slovenjegraške doline: ošljice, tudi ošljače, primeri srb. ošljača, Stachel; thema: os, acutus, s prestopil v š zaradi glasnika l, kakor to nahajamo v srb. ošlji, asininus, mesto oslji. Veli se tudi: agres, agreš, kar pa je iz ital. agrese, in to iz agro.

Slovanstvo na Angleškem.

Slavonic Literature. By W. R. Morfill, M. A. London: Society for promoting christian knowledge, 1883.

Na Angleškem so se dozdej malo zanimali za slovansko zgodovino in književnost. L. 1877. in 1878. bila je pozornost angleškega občinstva skozi kratek čas obrnena na slovanski svet; temu pa je sledila nesrečna

pogodba berlinska, in angleške „interesse“ je trebalo varovati zopet po drugih koncih sveta.

Veliki londonski žurnali imajo dopisnike po vseh evropskih stolicah, ki jim poročajo sevéda tudi o slovanskih zadevah, pa kako! Dunajski dopisniki na pr. zajemajo iz tamošnjih židovskih novin, ker menda slovanskih ne znajo čitati. Avstrijo imajo za nemško državo, ali pa te vprašajo, kakšen je „avstrijski jezik“. Poznavanje naših narodnostij je tedaj celó pomanjkljivo, čemur se pa ne bomo čudili, ako si pogledamo svoje sodržavljane! Tej nevednosti mora biti uzrokov. Slovanstvo še nima dovolj upliva; ogromna Rusija razvija se in krepi, druge narodnosti pa še nosijo večinoma tuji jarem. Zató in iz drugih uzrokov ne prihajajo Angleži v naše kraje in nas ne spoznavajo. Zatorej zaslužujejo naši prijatelji na Angleškem tembolj sympathije in hvale; kajti kljubu znanej indiferentnosti svojih rojakov in pri lastnej materialnej škodi širijo vendar v besedi in pismu pravične nazore o naših težnjah in življenji našem. Takih mož je sicer dozďaj malo, a ti so neumorne delavnosti in večinoma iskreni prijatelji Slovanov.

Arhitekt in župan londonski Sir R. Taylor je zapustil po svojej smrti l. 1848. „ustanovo“ v Oxfordu za proučevanje raznih jezikov evropskih. Curatorium Taylorovega zavoda pak se plačuje iz fonda, katerega je William Thomas Horner Fox-Strangways earl z Ilchestra zapustil l. 1865. za gojenje poljskega in drugih slovanskih jezikov in literatur. Iz tega fonda honorovala so se predavanja gg. Morfilla l. 1870. in 1873., Ralstona 1871. in 1874., Thomsona 1876., Wratislawa 1877., Pattersona 1879. in dr. Abela 1882.

Nam je imenovati na prvem mestu uda „Slovenske Matice“, g. W. R. Morfilla v Oxfordu. On je menda edini angleški jezikoslovec, ki pozna vse slovanske jezike in literature. Najnovejše njegovo delo imenoval sem na čelu tega spisa; pisatelj govori samo o starej slovanskej književnosti; knjiga je tedaj začetek prve zgodovine slovanskih literatur v angleškem jeziku. Upati je in vsak Slovan iskreno želi, da bode g. Morfill tudi skoro spisal novejšo zgodovino; kajti materijala ima že mnogo nakopičenega (na pr. več dolgih člankov v Westminster Review).

„Namen tej knjižici je v okom priti pomanjkljaju v angleškej literaturi. V našem jeziku ni bilo pisanega nič takega, izvzemši zdaj zastarelo knjigo gospe Robinsonove (Talvj), izdano l. 1850. v New-Yorku. Vrh tega bila je njena knjiga malo razširjena po Angleškem.“ Potém poudarja pisatelj v predgovoru, da je vzel tvarino povsod iz prvega vira, ne iz druge roke (nemške ali francoske), kakor se je z malimi izjemami vselej delalo, ter navaja svoje vire: Pypin in Spasovič, Archiv für slavische Philologie, Časopis Českého Musea; dalje cituje po celej knjigi mnogo spisov v vseh slovanskih in drugih jezikih, iz katerih je tudi zajemal. Lastna

imena tistih slovanskih narodov, ki pišejo cirilico, pisana so dosledno po strogem načrtu; imena tistih pa, ki rabijo latinico, v izvirnem pravopisu, kajti nihče ne bode pisal na pr. francoske besede po angleško. „Upati je, da bode grozna pisava slovanskih besed preminola iz naših zemljevidov. — Moja knjižica bode popolnem dosegla svoj namen, ako služi priprostim voditeljem tistim, ki se hočejo dalje učiti teh jezikov, tako zanimivih jezikosloven, pa — čudno — tako neznanih med nami.“

Knjiga je pisana za vse čitajoče občinstvo in objektivno; če kako vprašanje ni dognano, podajajo se na kratko mnenja prvih učenjakov, o katerih pisatelj na mnogih mestih govori z občudovanjem, o stvari samelj pa z iskrenim navdušenjem. Kar se mu zdi neverjetno, pa zavrže odločno: „Ne morem se strinjati s Šafaříkom, če on veže naš angleški Wiltshire s slovanskimi Vilci — ime mora se gotovo izvajati od Wilton-a, mesta na reki Wily. — Kolarjevo mnenje, da se nahaja velika naselbina slovanskega rodú na Laškem, to so le fantastične sanje moža, ki je dober pesnik, pa ne kritik ali zgodovinar. — Iz narodnega predsodka trdijo nekteri ruski zgodovinarji, da so ti tujei (bratje Rurik, Sineus in Truvor) bili povabljeni. Cela stvar je sumljivo podobna naši legendi o Hengistu in Horsi ter je menda enake veljave. — Rusom se je odkrila (v nar. pesn. izd. l. 1804.) malo poznata preteklost; ko se je romantika začela razvijati pod uplivom Žukovskega in Puškina in ko je prišla na svetlo couleur de rose zgodovina Karamzinova, bile so legende dobro došle.“ Glej str. 3, 4, 29, 46. itd.

Najimenuitnejše točke prvega poglavja (str. 1—26.) so: Pregled slovanskih narodnostij in literatur v Evropi, Slovani na Grškem (Falmerayer, Sathas, Miklosich), klasifikacija slov. jezikov po Schleicheru, bolgarski jezik, Srbi na Ogrskem, litvanski in letski jezik, razna menja o staroslovenščini, tuji elementi v ruščini, perijode staroslovenščine, revizija erkvenih knjig, cirilica in glagolica, rune. V drugem poglavji sledi nomenklatura slov. narodnostij (str. 26—45.). O starej ruskej književnosti (do Petra Vel.) govori pisatelj v tretjem pogl. (str. 45—100.). Byline, bogatyrji, Vladimir in njegova družina, bojarjeva pesen, Ivan Grozni, vzetje Azova, tožba grešne duše, latinske in nemške besede v starosl., slovansko bajeslovje, ostromirski kodeks, Nestor in letopisci, stari ruski potovatelji, Vladimir Monomah, slovo o polku Igorovem, ruskaja pravda, „uloženje“ cara Aleksija, tiskarne po slovanskih deželah, Domostroj, Sergej Kubasov, Kotošihin, ruski študentje na Angleškem, Križanić, Simeon Polocki. V četrtem poglavji (101—113. str.) je popisana stara malo- in beloruska, v petem (114—144. str.) stara bolgarska, v šestem (145—177. str.) pa stara srbska, hrvatska in slovenska književnost.

O Slovencih g. Morfill v tem poglavji pové blizu tó-le: Slovenci se včasih napačno Vendi imenujejo; ne smejo se jednačiti z lužičkimi Slovani, ki spadajo k zapadnej veji velike slovanske rodbine. Kje se govori

slovenski; jezik je imeniten, ker je po Kopitarji, Miklošiči in dr. slovenska zemlja zibelj staroslovenščini; Ciril in Methodij sta največ tukaj delovala. Gajevo idejo bilo bi težko uresničiti. „Ako bi se stvaril čisto literarni jezik, ne umelo bi ga prosto ljudstvo, in to bi podpiralo nemškovalne nakane (insidious efforts, at Germanisation), ktere vlada neprestano pospešuje.“

Kopitarjeva slovnica, „*Institutiones linguae Slavicae Dialecti*“ Dobrovskega, Šumanova slovnica, Wolfov slovar (kterega drugi del pisatelj željno pričakuje). Kljub malej literaturi je ta slovanski jezik eden izmed najbolj zanimivih za jezikoslovce. Brizinski rokopis je najstarejše pismo slovansko. Zgodovina slovenska pričuje o večstoletnem zatiranji, in čudno je rés, da se je ta jezik tako lepo ohranil. Baron Herberstein (De Rebus Muscoviticis) bil je rodom Slovenec. O življenji in delovanji Pr. Truberja tako govori: „Ne bodemo li rekli: magna voluisse magnum? — Pobožnosti, domoljubja, učenosti, energije mu ni manjkalo, le priprostega ljudstva; njegovih ubogih Slovencev bilo je premalo, da bi razširili mu slavo. Opozorimo vsaj za trenotek na tega pozabljenega apostola neznatne deželice in odstranimo plevél od njegove gomile.“ O Jurji Dalmatinu piše: „Velika škoda, da se je pri nas na zapadu tako malo pisalo o delovanji in mučeništvu glavnih reformatorjev v teh krajih. Zgodovina pač kaže, da ni treba samo osebnega junaštva, ampak človeku je treba stati na kakem velikanskem poprišči. Koliko čitateljev je že čulo imena teh pohlevnih (obscure) apostolov?!“ — Omenivši Bohoričovo slovnico (1584) in Megiserjev slovar, pisatelj takó-le končuje šesto poglavje: „Ko je bil Ferdinand II. uničil protestantsko gibanje, zaspala je nesrečna dežela, kakor se je zgodilo na Českem. Tišina je vladala malo ne skozi célo 18. stoletje. Začetkom tekočega pa so se Slovenci vzdramili in zdaj imajo lepo število pisateljev. Dvoje literarnih društev se je osnovalo. Veliko središče tega delovanja je Ljubljana (the great centre is Laibach).“

V sedmem pogl. (str. 178—202.) popisana je stara poljska, v osmem (str. 203—239.) česka, v devetem lužička (str. 240—246.), v desetem (str. 247—258.) pa bereš o Polabcih. V ruskem, malo-ruskem, bolgarskem, srbskem in českem oddelku uvrstil je pisatelj mnogo pesnij, metrično ali doslovno prestavljenih.

Razvèn te knjige izdal je g. Morfill „Voditelja po Ruskem“ (1880) ter spisal več élanekv posebno v Westminster Review, na pr. the peasant poets of Russia (Lomonosov, Kolcov, Ševčenko), kterih se je nekaj posebej natisnolo. Zadnji čas pripravljaj je predavanja o polit. institucijah in zakonih slovanskih.

Drugi angleški pisatelj, ki se peča z rusko literaturo, je g. W. R. S. Ralston, bivši kustos brit. museja. Izdal je sledeče knjige:

Prevod Krylovih bajk (1869), Pesni ruskega naroda (Songs of the Russian People, 1872), Ruske narodne pripovedke (Russian Folk-Tales, 1873), Drevna ruska zgodovina (Early Russian History, 1874), več romanov J. S. Turgenjeva, kteremu je bil oseben prijatelj. G. Ralston piše tudi za razne zbornike in časnike angleške.

O českich rečeh spisal je Reverend Albert H. Wratislav, M. A., že devetero raznih knjig; najnovejšej je naslov: Jan Hus (1882). Poleg teh je treba imenovati še sledeče gg.: Denton (o Srbih), Bowring, Paton in Patterson.

Glej: Angličti spisovatelé o slovanských otázkách. List I. II. Napsal Alfred Lloyd Hardy v Slovanskem Sborniku (L. 1884. č. 2., 3. in 6.). Tú podaje g. Hardy bibliografijo angleško o slovanstvu. *Andrej Jurčič.*

Drobnosti.

Geometrija za nižje gimnazije. Spisal dr. Fr. vitez Močnik. Po štirinajstem natisku poslovenil J. Celestina. Drugi del. V berilo vtisnenih je 94 slik. V Ljubljani. Natisnila in založila „Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg“ 1884. — 8 to knjige je gospod prelagatelj dovršil nalogo, nižje gimnaziji s slovenskim podučnim jezikom pripraviti knjige za poduk v matematiki. Prijetna dolžnost nam je, kakor že pri prejšnjih „delih“, tako tudi sedaj poudarjati ne le spretnosti gospoda prelagatelja, nego tudi čist in pravilen tisk, lep papir in sploh lepo sestavo cele knjige. Vse one prednosti, ktere smo že o I. in II. delu aritmetike in o I. delu geometrije navajali, nahajamo tudi v tem II. delu geometrije. Ni nam torej treba te knjige še posebno priporočati, saj se sama dovolj priporočuje; le zahvaliti se moramo gospodu prelagatelju za njegov trud, s kterim je našim šolskim potrebam ustregel. V dolžnost si pa štejejo vsaj na nekatere posebnosti opozoriti. Primerjaje „prestavo“ z originalom opazujemo, da je prestavi že zvuhanja oblika bol lična; črke so večje in slike vse boljše kakor v originalu. Pomote in nekatere pomanjkljivosti, ki se jih v originalu nahaja čez dvajset, so skoro vse popravljene. Opozorujemo samo le na ono v §. 41. in na slike 69. 71. in 72. Ostala pa je pomota „BM — AM“ na str. 29. v 13. vrsti od spodaj, kjer mora stati $AM - BM$, in v §. 18. ste sliki 16. in 17. zamenjene ostale. Vrnila se je pa pomota na str. 88. v 20. nalogi, kjer mora stati „km“ namesto „km“. Tiskovna pomota je na str. 47. v 7. vrsti od spodaj „za“, kjer mora stati „z“, in na str. 64. v 2. vrsti od zgoraj naj stoji „Cc“ namesto „Cd“. Napačni so tudi citati v §. 40. in 52. V prvem mora stati 115 namesto 105, v drugem 112 namesto 108. Ne ugaja nam izraz „glava sladorja“ (str. 94. v 45. nalogi) za „Zuckerhut“ in na str. 98. v 89. nalogi „prehodiščo“ za „Ehrenpforte“; v tej nalogi je sicer še tudi pred besedo „oper“ izostal adjektiv „prizmatičnih“. Zakaj se je pa v tem delu geometrije vrinolo: „doboš“ — „dobomo“ etc., ne razvidimo; saj se v I. delu še ne nahaja ta prisiljena oblika! Radi bi še izpregovorili kako besedo o vsebini samej, o nekterih „izrekih“, ki se nahajajo v originalu, ali ker imamo le „prestavo“ ocenjevati, izrazimo samo željo, naj dotični učitelji s svojo iskušnjo pri poduku gospoda prelagatelja pri drugem natisu blagevoljno podpirajo.

V. Borštnar.

Die slovenischen protestantischen Gesangbücher des 16. Jahrhunderts. Von Dr. Th. Elze. „Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich. V. Jahrgang I. Heft. 1884. Wien und Leipzig, Julius Klinkhardt“. Str. 1-39 v 8°. Velja 60 nove. — Znani preiskovalci protestantske dobe na Slovenskem,

dr. Th. Elze, protest. župnik v Benetkah, razpravlja v navedenem spisu prve slovenske pesmarice za protest. cerkev v 16. stoletji. Ker je Elzejeva razprava za našo slovstveno zgodovino prevelike važnosti, zdi se nam vredno tudi svoje čitatelje na njo opozoriti. Že prvi slovenski „Catechismus in der Windischen Sprach, sambt einer kürzten Auslegung in gesang weiss“ od l. 1550. sodržuje šest crkvenih pesnij z melodijami vred, in ta skupina je postala pozneje podlaga slov. crkvenej pesmarici. Truber je kmalu spoznal, da zamore pesmarica, v duhu nove vere in v narodnem jeziku zložena, njegov nauk zelo pospeševati; zato je po Luthrovem zgledu pridelal takoj prvemu katekizmu nekaj versifikovanih razlaganj glavnih njegovih delov, in sicer o stvarjenji (17 kitic po 7 vrst), o desetih zapovedih (13 k. po 5 v.), o apostolskeji veri (12 k. po 6 v.), o Gospodovej molitvi (9 nerimanih stavkov), o krstu (8 k. po 7 v.), in o sv. obhajilu (7 k. po 12 v.). Tudi v svojem „abecedariji“ l. 1555. dal je Truber nekaj teh pesnij ponatisniti.

Ta skromni Truberjev začetek je našel na Kranjskem mnogo prijateljev in posnemovalcev. Vzlasti Matija Klombner se je kaj za slovenske crkvene pesni navduševal; in osobito po njegovem trudu prišla je knjiga na svetlo s sledečim naslovom: „Ene dvhove peisni, katere so skvsi Primosha Truberia vta flauenski yefik iftolmazhene, inu vshe feday kdrugimu maly drukanu. Sa leteimi ye tudi en drugi deil kerfzhankih peifni“ l. 1563. Str. 205. Ker se ta knjiga v naših slovstvenih zgodovinah le Truberju pripisuje, nam je omeniti, da je ta pesmarica prišla na dan, ne da bi bil Truber vedel in znal za njo. Knjiga obstoji iz dveh delov. Prvi sodržuje samo šest Truberjevih pesnij in litanije, vse ponatisneno iz prvega katekizma od l. 1550., drugi pa obsega na str. 41—204. šestdeset pesnij. Med temi jih je zložil 8 G. I. (Georg Juritschitsch), 12 H. K. (morda Hans Kisel), 3 L. Z. (Lukas Zweckel). Več nezaznamovanih jih je pa najbrže od Klombnerja samega. Ta pesmarica je pri Truberji in kranjskih stanovih veliko neveljo pouzročila; saj pa tudi ni bila pripravna za crkveno rabo, kajti v čnej pesni se katoliško duhovništvo prav grdo napada. A seveda baš iz te pesniice vidi se vsa strast, ki je zavladala takrat med razjarjenimi duhovi.

Nezadovoljen s slabimi in škodljivimi pesniškimi proizvodi svojih tovarišev, skušal je Truber sam zložiti novo pesmarico, in res že l. 1567. izdá knjigo, katero Kopitar Grammatik p. 433 imenuje: „Truber's Catechismus nebst einer Sammlung geistlicher Lieder. Tübingen 1567.“ Od te prve kakor druge izdaje (1570) ni se še našel nobeden izvod, ali da so se mahajali, to nam spričujejo sledeče izdaje iste knjige. Tudi tretja izdaja te knjige bila nam je do sedaj neznana, ali Elze jo je zasledil v vseučilišnej knjižnici túbingskeji. Nje naslov glasi se takó-le: Ta celi Catechismus, eni Pfalmi, inu tih vegshih Godij, stare inu Noue krfzhanske Peifni, od P. Truberia S. Kreilia inu od drugih sloshene, tretzyh popraulene inu populshane. Der gantz Catechismus itd. V Tibingi 1574. Str. 174. v 8°. Ta pesmarica sodržuje psalme in 41 pesnij, izmed kterih je 23 Truberjevih, 10 Krelovih, 1 Dalmatinova, 1 Klinz-ova, 3 so brez imena, 3 pa stare. Razvèn tretje izdaje tote pesmarice pa imamo po Elzeji celó na novo zabeležiti še do sedaj neznane: „Tri Duhouske Peifni“, to je majhen zvezek obsegajoč 16 listov v 8° z 10 pesnimi, tiskan „V Tibingi“ 1575, in „Ta prvi Psalm shnega triilemi islagami“ 1579, listov 6 v 8° s 4 pesnimi.

Vse te pesni so se hitro raznesle in razprodale med privrženci Truberjevimi, in l. 1579. je že prišla v Ljubljani 4. izdaja na svetlo, ki se skoro tretjeji izdaji enako glasi, ne pa kakor se bere o njej pri Kopitarji in Šafařiku. Ta izdaja sodržuje 62 pesnij, med njimi 27 Truberjevih, 17 Dalmatinovih, 11 pa Krelovih. Te pesni niso seveda originalne, temveč po nemških in latinskih zložene. Najbolj občudujemo v njih izvrstni in krepki jezik Jurja Dalmatina. Pet let pozneje (1584) doživela je ta pesmarica s 17 pesnimi pomnožena peto izdajo „v' Bitembergi“, l. 1595. pa 6. in zadnjo po

Felicijanu Truberji v Tübingi, in sicer s 103 pesnimi in 69 melodijami. — Od vseh teh pesmaric se nam je le malo izvodov ohranilo. Dr. Elze vé le za eden komad pesmarice od l. 1563. v Draždanah in v Tübingi; 3. izdaja Truberjeve pesmarice je v Tübingi, 4. v Kopenhagenu, 5. v Ljubljani, Monakovem, Draždanah, Berlinu in Londonu, 6. pa samo v deželnem muzeji v Ljubljani.

To so najnovejši podatki, ki nam jih ponuja prelepa razprava dr. Th. Elzeja. Omenjamo še, da nam g. pisatelj navaja nekaj pesniških zgledov iz raznih pesmaric in povrh še podaje mnogo težko pristopnih biografskih értic o do sedaj nam malo poznanih slov. reformatorjev. Spis je prav mirno in nepristranski pisan na podlagi vseh tiskanih in mnogo netiskanih pripomočkov. Po vsem soditi je razprava s citati vred jako zanesljiva, s kakoršno se mi Slovenci o tem predmetu še ne moremo ponasati. Tem bolj pa se nam dozdeva čudno, da pita g. pisatelj prošta Polydora de Montagnana s priimkom: „ein ehr- und sittenloser Mensch“. Tú bi pač želeli več pravičnosti in resnicoljubja; naj se vsaj primerja Orožen „Das Dekanat Tüffer str. 24., 46. in 129 sl., kjer se nam drugi, in upamo bolj resnični podatki navajajo. S.

Jugoslovanske pripovedke o éarovnicah. V poročilih anthropološkega društva na Dunaji knjiga XIV. zv. 1. beremo na str. 13—48 v 4^{ti} prav zanimivo razpravo od dr. Friderika Kraussa pod naslovom: Südslavische Hexensagen. G. pisatelj nam kot izvrsten poznavatelj jugoslov. pripovedek natanko riše razne vraže o éarovnicah ne le med Hrvati in Srbi, temveč tudi med Slovenci. V podlago služilo mu je najbolj tiskano in netiskano národno gradivo od g. prof. M. Valjavca Jugoslovanske vraže o éarovnicah se jako od nemških razločujejo ter hranijo poseben značaj, ée je tudi v njih mnogo tujega življa. Osobito vážno se nam zdi omeniti, da so se pojmi o večéah in Vilah najprej zamenjavali, in naposled je jelo ljudstvo vse slabe in hude lastnosti éloveku sovražnih duhov pripisovati éarovnicam. Ker se le malo o „Kerstnikih“ govori, ki se bojujejo s éarovnicami, opozorujemo na spis: „Vurberški Krsnik“ od prof. dr. Pajeka v „Kresu“ II. p. 578. Vsa razprava je podučljiva in ker še nimamo v svojem slovstvu nič enakega, gotovo tudi Slovenceem dobro došla.

Athenaeum. Lísty pro literaturu a kritiku védeckou. Dne 15. okt. lanskega leta začel je v éeéh izhajati velevážen list za razvítek znanstvenega slovstva in kritike. Odkar se je otvorilo éesko vseučilište, éutila se je potreba, da si osnujejo éeski uéen-jaki lastni svoj kritiski éasopis, ki bi naj naznanjal in ocenjeval vsa izišla vážnejša dela ne le slovauskih, temveč tudi inostranskih narodov. „Athenaeum“ je tako osnovan, kakor znana nekdanja „Jenaer-Literaturzeitung“ ali sedanja njena naslednica: „Deutsche Literaturzeitung“ v Berlinu. Athenaeum éeski hoéé po svojih ocenah, naznanilih in kritiénem slovstvenem pregledu zasledovati vsakojako znanstveno delovanje éesko in tuje, ter podajati kolikor mogoéé popoln obraz znanstvenega razvoja v vseh strokah, kakor v theologiji, v pravu in drávoznanstvu, v medicini, filosofiji in tehniékej vedi; sploh Athenaeum ima biti „kritiski register“ k éasovnej literaturi znanstvenej. Do sedaj je izšlo že osem brojev, in vsako éíslo nam svedoéí, da imajo éeéh v vsakej znanstvenej stroki znamenite lastne zastopnike. Vsak zvezek nam podaje mnogobrojne ocene, bogata naznanila sestavkov iz éeskíh, poljskíh, ruskíh, jugoslovanskíh, nemskíh, francoskíh, angleškíh in italijanskíh znanstveníh éasopisov, in kratke slovstvene pregleda o raznih strokah. Iz navedenega vidi se dovolj, kako vážnost pripisujejo éeéh razvítku znanstvene svoje literature, in kako dostojno mesto zavzema med sléúeními éasopisi njíbov „Athenaeum“. Glavni urednik mu je prof. dr. T. G. Masaryk, a povrh še ima vsaka stroka svojega urednika. List izhaja vsakega 15. dne v meseci na dveh polah za 5 gld. na leto. Založnik je J. Otto v Pragi na Karlové námésti é. 34.

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.